

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІК ОРТАЛЫҒЫНЫҢ
ӘДІСТЕМЕЛІК КІТАПХАНАСЫ

МЕТОДИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА
ЦЕНТРА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА

METHODICAL LIBRARY OF THE CENTER OF EXCELLENCE

LESSON STUDY:
ТЕОРИЯСЫ МЕН ҚОЛДАНУ ТӘСІЛДЕРІ

LESSON STUDY:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ

LESSON STUDY:
A HANDBOOK

Астана, 2013

Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері

*Пит Дадли
(Ұлыбритания)*

Lesson Study UK
www.lessonstudy.uk

Астана, 2013

Баспаға «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ
Педагогикалық шеберлік орталығының
Әдістемелік кеңесі ұсынған

Рекомендовано Методическим советом
Центра педагогического мастерства
АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»

Recommended for publishing by Methodological Council of
Center of Excellence
AEO «Nazarbayev Intellectual Schools»

Пит Дадли (Ұлыбритания = Великобритания = Great Britain) Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері = Lesson Study: теория и практика применения = Lesson Study: a handbook - Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ-ның Педагогикалық шеберлік орталығы, 2013, - Астана: Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2013, - Astana: Center of Excellence AEO «Nazarbayev Intellectual Schools», 2013.

Мектеп мұғалімдеріне, педагогикалық жоғары оқу орындарының оқытушылары мен студенттеріне, сондай-ақ жалпы оқырман қауымға арналған әдістемелік құралда мектепте оқыту мен оқу тәжірибесін дамытуға бағытталған Lesson Study тәсілін жоспарлау, қолдану және талдау, сондай-ақ аталған тәсілді қолдану нәтижесінде жинақталған білім мен дағдыларды әріптестерге тарату мәселелері қаралады.

В методическом пособии, адресованном учителям школ, профессорско-преподавательскому составу и студентам педагогических вузов, а также широкой педагогической общественности, рассматриваются вопросы планирования, применения и анализа Lesson Study в школах, вовлечения учащихся в данный процесс, обобщения практических знаний и навыков, полученных в результате его использования.

In the method book such issues as planning, implementation and analysis of Lesson study in schools, transfer of knowledge and practical skills to colleagues, obtained as a result of its implementation is discussed. The method book is addressed to the school teachers, higher education teaching personnel and pedagogical institutes students, as well as to a general public.

© «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ
Педагогикалық шеберлік орталығы

© Центр педагогического мастерства
АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»

© Center of Excellence AEO
«Nazarbayev Intellectual Schools»

МАЗМҰНЫ

Lesson Study: нұсқаулыққа кіріспе.....	5
Lesson Study-ді қандай мақсатпен жүргізу қажет?.....	7
Lesson Study жүргізу.....	9
Бірінші Lesson Study-ді жоспарлау және «бақылаудағы» оқушыларды анықтау.....	11
Бірінші Lesson Study-ді өткізу.....	13
Сабақтан кейін бақылаудағы оқушылардың пікірін білу.....	15
Lesson Study-ден кейінгі талқылау.....	16
Әріптестерді нәтижелермен ресми түрде таныстыру.....	18
Lesson Study-ге арналған уақытты жоспарлау және оны мектеп бағдарламасына енгізу.....	19
Lesson Study негізінде кәсіптік оқытудың дамуына ықпал ету және оның моделін ведомствoarалық және мектепаралық коучингіге арналған платформа ретінде пайдалану мақсатында Lesson Study бойынша тренерлерді жұмысқа тарту.....	20
Пайдаланылған әдебиет.....	21

Питер Дадли - PhD, Лестер университетінің құрметті профессоры (Ұлыбритания).

Питер Дадли көп жыл бойы Шығыс Лондонда және шет елдерде бастауыш және орта мектептерде сабақ берген. Ол Ұлыбританияның бірқатар мектептерінде басшылық лауазымдарды атқарды. 5 жыл бойы Ұлыбритания үкіметі жанындағы Бастапқы ұлттық стратегиялар жөніндегі директоры лауазымын атқарды. Білім беру саласында зерттеу жүргізіп, көптеген кітап жазған. Питер 2001 жылы Ұлыбританияда Lesson Study тәсілін ұсынды. Сондай-ақ соңғы 12 жыл бойы ол Lesson

Study тәсілін қолдану жөніндегі көптеген ұлттық және ғылыми-зерттеу бағдарламаларын енгізді.

Питер халықаралық Lesson Study қауымдастығының құрметті бас хатшысы болып табылады. Питер Дадли 2012 жылы «Lesson Study жағдайында мұғалімдер қалай білім алады» атты зерттеуі үшін Британияның білім саласындағы зерттеу қауымдастығының марапатына ие болды.

Lesson Study: нұсқаулыққа кіріспе

Осы кітапша оқыту мен оқу үдерісін жетілдіру және дамыту мақсатында **Lesson Study** (сабақты зерттеу) тәсілін пайдалану жөніндегі нұсқаулық болып табылады.

Кітапша:

- мектептерде Lesson Study тәсілін қолдануда,
- Lesson Study-ді жоспарлауда, өткізуде және талдауда,
- Оқушыларды Lesson Study үдерісіне тартуда,
- Lesson Study өткізу нәтижесінде алынған тәжірибелік білімді әріптестермен бөлісуде көмектесе алады.

Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл. Ол XIX ғасырдың 70-жылдарында Жапонияда бастау алып, осылайша Батыста қолданылатын «Іс-әрекеттегі зерттеу» тәсілінен 70 жыл бұрын қолданыла бастаған.

Lesson Study-ге шараны бірлесе жоспарлап, өткізетін, қадағалайтын, оқыту мен оқуды талдай отырып, өз қорытындыларын қағаз бетіне түсіретін мұғалімдер тобы қатысады. *Lesson Study* циклін өткізу кезінде мұғалімдер оқыту тәжірибесіне жаңа әдістер енгізеді немесе оны жетілдіреді, кейін ашық Lesson Study өткізу немесе жұмыс сипатталған құжатты жариялау арқылы әріптестеріне таратады.

Батыста *Lesson Study* америкалық зерттеушілер жапон мұғалімдерінің жалпы педагогика саласында да, сондай-ақ АҚШ-тың оқушыларымен салыстырғанда жапон оқушыларының білім деңгейлері анағұрлым жоғары болуын қамтамасыз ететін белгілі бір пәнді оқыту саласында да білімдері жоғары екендігін дәлелдегеннен кейін осы ғасырда ғана танымал бола бастады (Stigler and Hiebert, 1999; TIMSS, 1999).

Қазіргі уақытта Шығыс Азияда *Lesson Study* Жапониямен қоса, Сингапурде, Гонконг пен Қытайда қолданылады. Бұл тәсіл сонымен қатар батыс елдерде де, соның ішінде АҚШ-та, Ұлыбританияда, Швецияда және Канадада қолданылууда.

Lesson Study бастауыш және орта мектептерде негізгі пәндер бойынша оқушылардың білім деңгейін көтеру және оқыту әдістемесін жетілдіру мақсатында, сонымен қатар оқыту үшін бағалау сияқты тәжірибелік әдістерді әзірлеу мақсатында табысты қолданылады. *Lesson Study* өткізу барысында топта (немесе жұппен) жұмыс істейтін мұғалімдер:

- Өздері күнделікті жинаған материалдары мен жүйелі бағалау деректерін оқушылардың оқу мен даму басымдықтарын белгілеу үшін қолданады.
- Алдағы уақытта әзірленетін немесе жетілдірілетін, белгіленген міндеттерге жауап беретін оқыту әдістемесін бірлесіп анықтайды (1-суретті қараңыз).
- Үш «бақылаудағы оқушыны» анықтайды, олар әрқайсысы сыныптағы белгілі бір топтың өкілі болуы қажет, мысалы, оқу үлгерімінің деңгейі жоғары, орта, төмен оқушылардан.
- *Lesson Study-ді* бірлесіп жоспарлап, сабақты өткізу барысында зерттелетін үш оқушыны үнемі назарға ала отырып, оқыту әдістемесін

пайдаланады және оның нәтижелерін мұқият зерттейді.

- Бақылаудағы оқушылардың дамуы мен оқуына басты назар аударатырып, *Lesson Study* өткізеді және оны қадағалайды. Аталған үдерістер бірнеше сабақ бойы қайталанып, жетілдірілуі мүмкін. Бақылауды барлық *Lesson Study* кезінде жүргізу міндетті емес.

- Бақылаудағы оқушылардың *Lesson Study* туралы ойларын білу үшін олармен сұхбаттасады.

- *Lesson Study*-ді талқылайды.

- Қолданылатын әдіске бақылаудағы оқушылардың қалай қарайтынын, олардың жеткен жетістіктерін, оқуда көрсететін нәтижелері мен кездесетін қиындықтарын білу, сонымен қатар алынған тәжірибені келешекте оқыту мен оқу әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану мақсатында *Lesson Study*-ге талдау жүргізеді.

- Мектеп мұғалімдеріне таныстырылым жасау немесе коучинг өткізу арқылы *Lesson Study* тәсілін қолдану нәтижелерін көпшілік қауымға ұсынады.

Осы аталған әрбір кезең бойынша толық ұсыныстар кітапшаның тиісті тарауларында көрсетілген, олар авторлардың Англия мен шетелдердегі мектептер мен колледждерде *Lesson Study* тәсілінің қолданылуы жөніндегі білімдеріне негізделген.

Соңғы екі тарауда мектеп басшыларының бұл бағытта не істей алатындығы туралы идеялар қарастырылған:

- a. *Lesson Study* өткізу уақытын жоспарлау және осы тәсілді мектеп бағдарламасына енгізу;

- ә. *Lesson Study* негізінде кәсіптік оқытуды дамыту мен қолдау, сонымен қатар мектеп аясында коучинг өткізуге арналған тұғыр ретінде *Lesson Study* моделін қолдану үшін жетекші мұғалімдерді пайдалану.

Алғыс білдіру

Осы кітапшада автор Ұлттық стратегиялар (2008), Ұлттық мектеп көшбасшылығы колледжі (2003, 2005), Оқыту мен оқу саласындағы зерттеу бағдарламасы (TLRP) мен CfBT үшін жазған Crown Copyright материалы пайдаланылған.

Жоғарыда аталған және осы басылымдарға негіз болған зерттеулерді автор 2003 жылдан 2011 жылдар аралығында Кембридж университетінде Экономикалық және әлеуметтік зерттеулер кеңесі Оқыту мен оқу саласындағы зерттеу бағдарламасы аясында бөлген грант қаражатына жүргізген.

Мен білімімнің толысуына үлес қосқан және *Lesson Study* тәсілі туралы түсінігімнің қалыптасуына, сол арқылы осы кітаптың жазылуына ықпал еткен көптеген мұғалімдерге, директорларға, жергілікті билік өкілдеріне, ғалымдарға, саясаткерлерге және шетелдік әріптестерге алғысымды білдіремін.

Пит Дадли
Кембридж, 2011

1. *Lesson Study*-дi қандай мақсатпен жүргiзу қажет?

Lesson Study тәсiлi тиiмдi, себебi ол мұғалiмдерге:

- әдеттегiге қарағанда балалардың бiлiм алғандығының анағұрлым анық, әртүрлi қырларынан және егжей-тегжейлi дәлелiн көруге;
- мұғалiмнiң пiкiрi бойынша балаларды оқыту барысында не болуға тиiс, ал шындығында жағдай қандай екендiгi арасындағы айырмашылықты көруге;
- оқытудың нәтижесiнде оқушылардың қажеттiлiктерiн барынша қанағаттандыратындай етiп қалай жоспарлау керектiгiн түсiнуге;
- *Lesson Study*-дiң басты мақсаты оқушыларға бiлiм алуға көмектесу және топ мүшелерiнiң кәсiби дамуына ықпал ету болып табылатын мұғалiмдердiң желiлiк қоғамдастығы аясында iске асыруға (Dudley, P. 2011a);
- *Lesson Study* мүмкiндiктерiн өзiнiң педагогикалық тәжiрибесiнде қолдануға көмектеседi.

Dudley, P. (2011) *Lesson Study: what it is, how and why it works and who is using it* [Lesson Study: ол не, ол қалай және нелiктен жұмыс iстейдi, оны кiм қолданады], www.teachingexpertise.com

Табысты мұғалiмдер көбiнесе сыныпта болып жатқанның бiразына, кейде тiптi көпшiлiгiне мән бермейдi. Бұл – кемшiлiк емес! Бұл – оларға табысты болуға көмектескен үдерiстердiң нәтижесi.

Толығырақ тоқталайық. Сынып дегенiмiз – кәсiпқойларға қызмет етуге тура келетiн барынша күрделi жұмыс жағдайлары: шамамен бiр сағатқа жуық уақыт iшiнде сабақта жұмыс iстеп отырған 30 және одан да көп оқушы үлкен көлемдi ақпарат өндiредi. Бұл ақпараттың мұғалiмге жетуiнiң жылдамдығы да үлкен, соның салдарынан сабақ, жапондықтар айтқандай, ағыны қатты өзен сияқты болып шығады (Lewis, 1999).

Зерттеушiлер мұғалiмдердiң ақпараттың осы ағынын және оның жылдамдығын қалай игеретiнiн бақылаған. Рэгг және басқалар (1996) анықтағандай, мұғалiмдер бiрiншi үш жылда барлық қиындықтан өтiп, жақсы педагог болып қалыптасады, себебi өздерi үшiн проблема болып табылатын оқу жағдайын басқарудың жаңа тәсiлiн тапқанда олар бұл тәсiлдi осыған ұқсас жағдайларда үнеми қолдануға болатын белгiлi бiр оңтайлы нысанға айналдырып алады да, ретi келген кезде қолданып отырады. Осындай жағдайларда тәжiрибелiк бiлiм мұғалiмнiң саналы түрде iстеп тұрғанын растай алмайды, бұл болжамды (немесе жасырын) бiлiм болып табылады, яғни бiздiң велосипед тебу туралы бiлiмiмiз сияқты: ондай бiлiмнiң бар екенi қажет болғанда ғана бiлiнедi, бiрақ оны сөзбен жеткiзу өте қиын.

Мәселен, тәжiрибелiк бiлiмдерi егжей-тегжейiне дейiн жазылып, басқаларға берiлiп, кейiннен қайта орындалатын хирургтардан айырмашылығы, мұғалiмнiң тәжiрибелiк бiлiмi өзiнде қалады, себебi ол тәжiрибе кезiнде қалыптасады, оның үстiне иесi әдетте оның бар екенiн бiле де бермейдi. Мұғалiмдер өз сыныбында автономды түрде «жеке маман» ретiнде жұмыс iстейтiндiктен, басқа мұғалiмдерде

әріптесінің «болжамды» білімін тәжірибеде көруге мүмкіндік бола бермейді. Ал мұғалімнің жұмысын басқа маман бақылаған кезде оның жұмысының нәтижелілігі бағаланатын болғандықтан, ол сол баға мен пікірдің үдесінен шығуға тырысып, өзінің «жасырын» білімдерін көрсетуге ұмтылмайды, яғни тәуекелге бармауды жөн көріп, «қауіпсіз» оқытуды көрсетеді.

Санасыз субъектілерге қарағанда адамдар көп көлемді ақпаратты «сүзгіден» өткізу арқылы игереді. Мысалы, нақты «еститін» дыбыстардың ішінен біз олардың аздаған бөлігіне ғана мән береміз, өзімізді сырттан келетін ақпараттан қорғаштап, тек маңыздысына немесе оқыстарына ғана көңіл аударып үйренгенбіз. Мұндай сүзгілеу тетіктері бізге өз мақсатымызға жету үшін қолдануды маңызды деп санайтын мәселелерге ғана көңіл аударуға мүмкіндік береді. Сыныпта да дәл солай: қомақты сыртқы оқиғалар мен ақпаратты елемей, белгілі бір сәтте болған маңызды нәрселерді ғана ескереміз. Біз маңызды деп санаған ақпаратты лезде меңгеріп, бірден өзімізге ыңғайлы түрде сақтап аламыз, бұл күрделі әрі жылдам сабақ жағдайында біз басымдық берген басқа да маңызды нәрселерді өңдеу үшін жұмыс жадымызды бос ұстауға мүмкіндік береді.

Lesson Study тәжірибелі мұғалімдермен қатар, еңбек жолын жаңа бастаған мамандарға да кәсіби жетілуге көмектеседі. Себебі бірлесіп жоспарлау, бірлесіп қадағалау, бірлесіп талдау арқылы біз оқыту туралы бірлескен пікір қалыптастырамыз. Бұл жағдайда біз оқыту аспектілерін өзіміздің ұстанымымыз тұрғысынан ғана емес, *Lesson Study* дайындаған әріптестеріміздің көзімен де қарастырамыз, соның нәтижесінде біз *Lesson Study* барысында бақылаған нақты сабақты өзіміздің жоспарлаған сабағымызбен салыстырамыз. Бұл біздерге өзіміз әдетте мән бермейтін, елемейтін, әдетте «шеттетіп тастайтын» немесе болжамды білім ретінде сақталып қалатын нәрселерді аңғаруымызға түрткі болады.

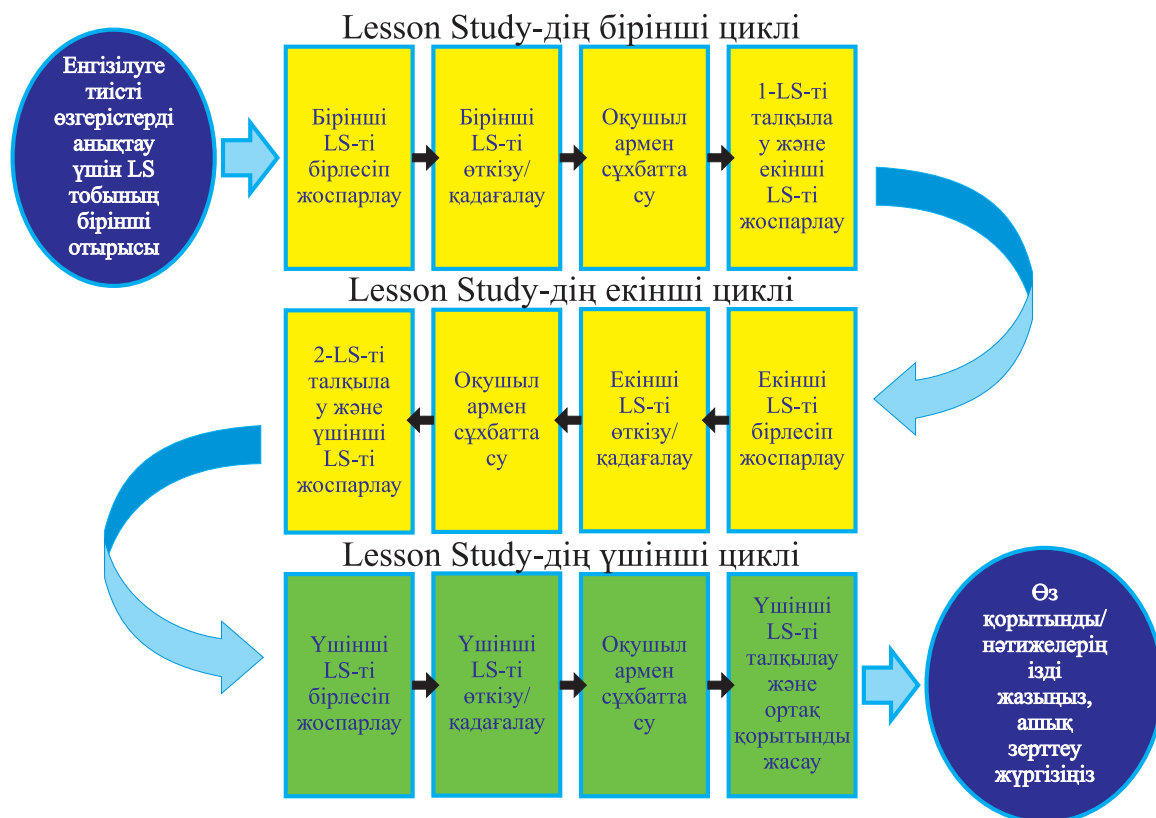
Lesson Study тәсілін пайдаланатын көптеген адамдардың айтуынша, зерттелетін жекелеген оқушылардың оқудағы қажеттіліктері мен мінез-құлықтарына назар аударып, сол арқылы олар туралы көбірек біле отырып, біз өз оқушыларымыздың әрбіреуін анағұрлым жақсы тани бастаймыз. Демек, мықты және нашар оқушылардың аралығындағы «орташа» сыныпты оқытуға қарағанда, *Lesson Study* мұғалімге өз жұмысын болмашы ақпаратпен шамадан тыс жүктемей, барлығынан хабардар болып, өмір бойғы тәжірибесінде әрбір оқушының қажеттілігін ескеріп отыруға мүмкіндік береді.

Менің зерттеулерім (Dudley, 2011b) *Lesson Study*-дің рефлексивті, қайталамалы және бірлескен тәжірибесі күрделі оқу ақпаратын іріктей алатын тәжірибелі ұстазға екінші дәрежелі ақпаратты елеп тастап, тек қажеттісін ғана іріктеп алуға көмектесетіндігін көрсетіп отыр. Бұл оқу ақпаратының қадағаланатын оқуға тікелей қатысты бөлігін ғана басқаруды қамтамасыз етеді, басқа жағдайда ақпараттың дәл осы бөліктері қажетсіз болар еді. *Lesson Study* тәсілі мұғалімдерге олардың өмір бойғы тәжірибесі тек жоғарыда аталған сүзгіні іске қосқанда ғана жетістіктікке жету мүмкін болады дейтіндігіне қарамастан, оларға осы сүзгіні өшіріп тастауға үйренуге көмектеседі.

2. Lesson Study жүргізу

«Бұл сыныпта болып жатқан нәрселерге басқаша қарауыма мүмкіндік берді».

Lesson Study тәсілі кем дегенде үш *Lesson Study*-ден тұратын циклден құралады, ол сабақтарды мұғалімдер тобы бірлесіп жоспарлап, оқытып/қадағалайды және талдайды (төмендегі 1-суретті қараңыз).

1-сурет. *Lesson Study* циклдері (Дереккөз: Бетлехем университеті, «Оқыту мен оқудағы шеберлік орталығының» оқу құралы: *Lesson Study*, Dudley, P. (2011))

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Мектепте жаңа кәсіби оқыту әдісін енгізу ұнайтын бір топ мұғалімді іріктеп алыңыз (үш адам болғаны қолайлы болмақ). Бұл топтың құрамына басшылық өкілі мен бай тәжірибесі бар мұғалім қатысса, Lesson Study тиімді болады.

Күтілетін нәтижелерді анықтап, топ мүшелерінде өздерін сырттан қатаң бақылауға алынғандай сезім тудырмай, кідірместен «тәуекелге бел бууға» мүмкіндік беретін негізгі ережелерді белгілеу мақсатында мәжіліс өткізіңіз. *Lesson Study* барысында топтың барлық мүшелерінің кәсіби білім алушы ретінде мәртебесі тең болады.

Белгілі бір мектептің, сыныптың немесе белгілі бір жас мөлшеріндегі топтың қажеттіліктері негізінде қаралатын мәселені белгілеп алыңыз, мысалы: топтық жұмыс арқылы оқыту үшін пікірталасты қолдану қағидаттары.

Сабактарды жоспарлауда, бақылауда және талдауда *Lesson Study-дің* жалпы нысандарын пайдаланыңыз (үлгілері осы кітапшада берілген).

Бірінші *Lesson Study-ді* жоспарлау үшін мұғалімдерге арнайы уақыт бөліңіз (кем дегенде бір сағат).

Lesson Study кезінде олардың уақытын бағалаңыз және *Lesson Study* аяқталғаннан кейін бірден немесе көп уақыт өткізбей талқылау жүргізуді қамтамасыз етіңіз.

Жұмыс барысына белсенді түрде қызығушылық танытыңыз.

Lesson Study-ді жүргізетін топқа өз нәтижелерін әріптестеріне көрсетулері үшін арнайы мүмкіндік ұсыныңыз (педагогикалық кеңес, коучинг және т.б.).

Топтың бұл мүшелерін келесі *Lesson Study-ді* өткізу үшін жаңа топты ұйымдастыруда педагогикалық ұжымның көшбасшылары ретінде пайдаланыңыз.

3, 4. Бірінші *Lesson Study*-ді жоспарлау және «бақылаудағы» оқушыларды анықтау

«Бақылаудағы» оқушыларға басты назар аудару расында да маңызды нәрселерді анықтауға мүмкіндік береді»

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Бірінші *Lesson Study*-ді қандай сыныпта өткізетіндігіңізді анықтап алыңыз, содан кейін әртүрлі білім алушы топтың шынайы өкілі болып табылатын үш оқушыны: жалпы дағдылар немесе жекелеген пәндер үшін қажетті дағдылар бойынша сыныпта оқитын оқушылардың ішінен жоғары, орта, төмен көрсеткіштері бар топтардың үш өкілін таңдап алыңыз.

Lesson Study бағытында жұмыс істейтін әрбір оқушының деңгейін анықтап алыңыз.

Lesson Study-дің аяғында әр оқушыдан қандай нәтиже күтетініңіз туралы қысқа да нұсқа жазып алыңыз. (Сізге 1-суреттегі жоспарлау сызбасын пайдалануға болады).

Өзіңіз жетілдіргіңіз келетін немесе пайдалануды жоспарлап отырған оқыту әдісінің қолданылу ретіне назар аудара отырып, сабақтың әр кезеңін жоспарлаңыз. Бақылаудағы әрбір оқушыдан қандай реакция күтетініңізді жазып отырыңыз: өзінің тақырыпты игеру қарқынын көрсету үшін әр оқушы әрбір кезеңде не істейді.

Қандай ресурстар қалай қолданылатындығын және тақтада не жазатыныңызды барынша дәл анықтап алыңыз, әрбір кезең үшін уақыт шеңберін белгілеңіз.

Бақылаушылар арасында кім қай бақылаудағы оқушыны (оқушыларды) қадағалайтынын келісіп алыңыздар. Барлығы екі оқушы қадағалап, үшінші оқушы назардан тыс қалмайтынына сенімді болыңыз.

1-суретте *Lesson Study*-ді жоспарлау сызбасы ұсынылған. Оны пайдалану үшін А3 форматына дейін үлкейту қажет. Сабақтың басында *Lesson Study* тобының әрбір мүшесінде сызбаның көшірмесі болу керек, өйткені олар бақылау барысында оған түсініктемелерін жазып отырып, кейін талқылау кезінде өз жазбаларына сүйене алады.

Түсініктемелер

Бақылаудағы А оқушы
Аты.....

Осы оқушыға арналған табыс критерийі.

Lesson Study аяқталған кезде А оқушы ... істей алады (сабақта қойылған оқу мақсатына жетудегі қарқынын оқушы қалай көрсететінін сипаттаңыз).

Қосымша түсініктемелер

Оқушыларды оқыту әдістемесін жетілдіру/әзірлеу

2-сурет. Lesson Study қағидағдары

5. Бірінші *Lesson Study*-ді өткізу

«Адамдардың реакциясын көру маңызды: егер бір нәрсе қолдан келмесе де, ол «қаралы оқиға» деп қабылданбайды, себебі адамдар оны бірлесіп жоспарлады»

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Lesson Study-ді жоспарлау үшін келесі бетте ұсынылған сызбаны қолданыңыз. Оны А3 форматына дейін үлкейткен абзал болады. Сызбаны, сонымен бірге, (көшірмесі жасалып, *Lesson Study*-дегі бақылаушыларға берілсе) бақылау картасы ретінде де қолдануға болады және *Lesson Study*-ден кейінгі талқылау барысында негізгі материал бола алады.

Бақылаудағы оқушылар жұмыс істеп отырған кезеңдерді бірлесіп бағалауға ерекше назар аударыңыз. Сіз оқушылардың жетістіктерін бағалау материалдарын қолдана аласыз. Топ мүшелерінің бақылаудағы оқушылардың әрқайсысы бойынша сабақ соңына қарай нені істей білетінін және дәлелдеме ретінде нені көргісі келетіндігін нақты жазып отырғаны өте маңызды.

Lesson Study бірлесіп жоспарланатындықтан, ол топтың бірлескен меншігі болып табылады. Бұл бақылаушылардың мұғалімге емес, бақылаудағы оқушыға (оқушыларға) көп көңіл бөлетіндігін білдіреді. Олар әрбір бақылауды бақылаудағы оқушыға ғана негіздей отырып бастауға тырысып, кейіннен бақылау аясын кеңейту арқылы топтың немесе толық сыныптың қамтылуына ұмтылуы керек.

Бақылаушылар бақылаудағы оқушылардың сабақтың әр түрлі кезеңіндегі жауаптарын белгілеп отырып, осы кезеңде жоспарланған нәтижеге сәйкестігін немесе одан алшақтығын ескеріп отырулары қажет. Екіталай жағдай туындаса, оларды да ескеру қажет. Егер барлығына бірдей жағдай орын алса (мысалы, барлық оқушы бір нәрсені дұрыс түсінбесе), оны оң жақ бағанға белгілеңіз.

Мүмкін болса, әрбір түсініктеменің уақытын белгілеп отырыңыз.

Қорытындылай келе, жоспарланған нәтижемен салыстыра отырып, әр оқушының ілгерілеуінің дәлелдемесін анықтап, олардың күтілетін нәтижеге қаншалықты жеткенін белгілеңіз. Бақылаудағы оқушылар (топтар немесе сынып) үшін келесі сабақтың негізгі кезеңдері қандай болмақ? Оларға сабақтан кейін қандай сұрақ қоя алар едіңіз? Оларды парактын соңындағы «алғашқы ойлар» деген жолға жазып қойыңыз.

Түсініктемелер

Сабақты жоспарлау, бақылау және талқылау кестесі

Мұғалім/бақылаушы

Сабақтың тақырыбы

Пән

Ағымдағы жетістіктер мен табыс критерийлері Олардан сабақ соңында белгілі бір аспекті бойынша қандай нәтиже күтетініңізді сипаттаныз.		Бақылаудағы А оқушы..... Осы оқушыға арналған табыс критерийлері		Бақылаудағы В оқушы..... Осы оқушыға арналған табыс критерийлері		Бақылаудағы С оқушы..... Осы оқушыға арналған табыс критерийлері	
Тізбектелген сабақтар топтамасының кезеңі	А оқушы(лар) қалай жауап береді деп күтесіз	Жауап беру кезінде ол(ар) қалай бақыланды	В оқушы(лар) қалай жауап береді деп күтесіз	Жауап беру кезінде ол(ар) қалай бақыланды	С оқушы(лар) қалай жауап береді деп күтесіз	Жауап беру кезінде ол(ар) қалай бақыланды	Мысалдар / сұрақтар
Кезең ... (шамамен жұмсалатын уақыт)							
Кезең... (шамамен жұмсалатын уақыт)							
Қорытынды кезең ... (шамамен жұмсалатын уақыт)							
Оқушылар нені істей алды? (Олар қандай нәтижелерге жетті және оның қандай дәлелдері бар?)							
Алғашқы ойлар							

6. Сабақтан кейін бақылаудағы оқушылардың пікірін білу

«... Олар [оқушылар] бүкіл оқу үдерісін қолға алады, ол үшін жауап береді және бұл істе оларға көмек көрсетіледі. Бұл - гажап, себебі ... олар біз үшін оларға көмек көрсетуге жағдай жасай отырып, бізбен байланыста жұмыс істейді. Таң қаларлық, шынымен таң қаларлық құбылыс!»

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Ұлыбританияда *Lesson Study* топтары зерттеу аяқталған соң оқушылардың пікірінше, не пайдалы болғанын, олардың нені білгенін және олардың көзқарасы бойынша, оны одан да пайдалырақ ету үшін, сабақты тағы бір рет өткізсе нені өзгертуге болатыны туралы пікірін білу үшін бақылаудағы оқушылармен жиі сұхбаттасып тұрады.

Сұхбат ұзаққа созылмай (5 минуттан аспағаны дұрыс), барлық бақылаудағы оқушылармен бір уақытта немесе жеке-жеке жүргізілуі мүмкін.

Оқушылардан жауап алуды мүмкіндік туысымен бірден, ең дұрысы - *Lesson Study* аяқталған соң өткізген дұрыс.

Өзіңіздің жазбаларыңызда олардың кейбір жауаптарын түртіп алуға тырысыңыз.

Кейде бақылаудағы оқушылармен бірге оқитын топтардағы басқа оқушылардан да жауап алынады. Бұл жауаптарды әр түрлі тұрғыдан қарастыруға мүмкіндік бергенімен, жиналған мәліметтерді жүйелеуді қиындатып жіберуі мүмкін.

Түсініктемелер

2-кесте.

Бақылаудағы оқушыларға қоюға ұсынылатын сұрақтар

Сабақтан кейін бақылаудағы оқушыларға қоюға ұсынылатын сұрақтар	
Саған сабақта бәрінен де не ұнады?	
Сен нені үйрендің? Бұрын істей алмағандарыңнан қазір нені істей аласың? Нені жақсырақ істей аласың? Қаншалықты жақсы? т.б.	
Оқытудың қай бөлігі сен үшін барынша тиімді болды?	
Егер дәл осы сабақ басқа топта өткізілетін болса, нені өзгертер едің? Неліктен бұл бөлігін өзгертер едің?	

7. Lesson Study-ден кейінгі талқылау

«...Өз ойларыңызбен бөлісу кезінде жаңадан қаншама нәрсе білетініңіз таңғалдырады. Сондықтан, күрделі жағдайларда мен бұл мәселені нәліктен дәл осылай шешу керектігімізді дәйектеуім қажет. Соның нәтижесінде менің білімім де нығайып, өз бетімше істей алмаған нәрсені түсінуіме мүмкіндік туады.

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Lesson Study тобына мүмкіндік болса сабақтан кейін бірден жиналу қажет (әрине, сабақ өткеннен кейін 24 сағаттан кешіктірмей). Сіз топ мүшелерін *Lesson Study-ден* кейінгі жетістікті талқылау критерийлерімен таныстыра аласыз:

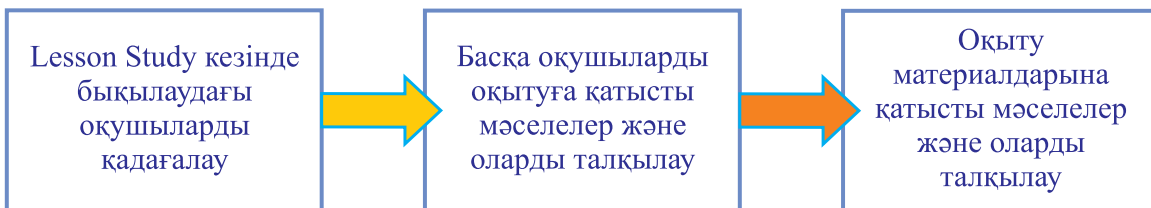
1. сыни пікірлер мен ұсыныстарға ашық болу;
2. бақылаулар нәтижелерін қабылдау және сәтсіздіктерді ақтауға тырыспау;
3. сабақтан кейінгі талқылауды бірлесіп оқыту әдісі ретінде бағалау;
4. бақылау кестесінде/жоспарында нақты мақсаттар мен мәселелерді белгілеу;
5. талқылаудың «модераторын» (талқылауға позитивті бағыт беріп отыратын төраға) тағайындау, бұл рөлді ол адамның қызметімен байланыстыруға болады;
6. Талқылау барысында *Lesson Study* тобының білім алғандығын жазып алып отыратын және соңында осы топ мүшелеріне немесе топқа кірмейтін адамдарға түсініктеме беретін «кеңесшіні» (соңғы түсініктеме беретін адам) тағайындау. Бұл адам мектеп қызметкері болмауы да мүмкін. (Takahashi, 2005).

Ең бастысы, талдауды оқытудан емес, бақылаудағы оқушылар (мен басқа оқушылардың) оқуын, білім алғандығын қадағалаудан бастау керектігін ұмытпау керек (3-суретті қараңыз). Бұл реттілік оқушылардың білім алуына баса назар аударып, мұғалімдердің оқытуын талқылауға ойысып кетуге жол бермеуге көмектеседі, себебі талқылаудың соңғы түрі мұғалімдерге субъективті және кәсіптік дамуға ықпал ете алмайтындай болып көрінуі мүмкін (3-суретті қараңыз).

Қол қойып, күнін жазыңыз.

Түсініктемелерді мұғалімдер бөлмесіндегі кәсіби даму журналында сақтаңыз.

Түсініктемелер

3-сурет. Lesson Study-ден кейінгі талқылау сызбасы
Төмендегі үлгіні Lesson Study нәтижелерін талқылау мәселелерін жазуға пайдалануға болады

3-кесте.

Талқылау барысында жазба жүргізуге арналған кесте

Сабақ қорытындысы бойынша талқылауларды жазу			
	Бақылаудағы А оқушы	Бақылаудағы В оқушы	Бақылаудағы С оқушы
Оқушының әрқайсысы қандай прогреске қол жеткізді? Ол жеткілікті болды ма? Олардың сыныптарындағы басқа оқушылар қандай нәтиже көрсетеді?			
Енгізіліп жатқан әдіс қалай көмектесті немесе кедергі келтірді (екеуі де болуы ықтимал)? Қандай тосын оқиғалар болды?			
Әр оқушының нәтижесін жақсарту үшін келесі жолы әдістеменің қандай аспекті(лері) түзетілуі керек?	<ul style="list-style-type: none"> • • 		
Келесі жолы біз не істеуге тырысуымыз керек?	<ul style="list-style-type: none"> • • 		

Т.А.Ә.А.....

Мерзімі.....

8. Әріптестерді нәтижелермен ресми түрде таныстыру

«Әдетте мұғалімдердің қолдары мүлдем босамайтындықтан, олар өздері енгізетін нәрселердің нәтижесін басқалардың қолданатынын көргісі келеді, сондықтан бұл жағдайда қысқа ғана мәтіндер мен бейнематериалдар көп көмек бере алады».

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Lesson Study-ді бастамас бұрын топ мүшелеріне өздері енгізіп жатқан оқыту әдісінің негіздеріне қатысты қандай жұмыс атқарғанын, ол туралы не білгенін, нені пысықтағанын әріптестеріне көрсетуге мүмкіндік беру қажет. Мұғалімдер өздерінің істеген істері туралы пікірлерімен басқалармен бөлісетінін алдын-ала білсе, олар мұны бүкіл үдеріс бойында естерінде ұстайтын болады. Бұл *Lesson Study* тобына өз пікірлері мен ойларын әріптестері алдағы уақытта оны пайдалана алатындай етіп нақты баяндауға мүмкіндік береді.

Lesson Study қысқа бейнежазбалары мен PowerPoint таныстырылымына салынған фотосуреттері – сабақты өткізу барысын көрсетіп, тәжірибені қорытудың танымал тәсілі (Сізге мектебіңізде бейне және фотоматериалдарды пайдалану ережесінің бар екендігіне көз жеткізу қажет болады).

Lesson Study тобы дайындаған, бейімдеген немесе жетілдірген педагогикалық әдістемені толық ұғынуға көмектесу мақсатында *Lesson Study* тобына басқа мұғалімдермен жұмыс істеу (коучинг өткізу) мүмкіндігін ұйымдастырыңыз.

Тәжірибені нақты тұжырымдау, түсіндіру және көрсету:

1. әріптестерінің тәжірибесіне сүйеніп өз тәжірибесін жетілдіруде көмектесетінін;
2. түсіндіру мен коучинг жүргізіп отырған маманның жұмыс тиімділігін арттыратынын естен шығармаңыз.

Себебі *Lesson Study* кезінде мұғалімдер әдетте пайдаланғанымен, ол туралы ешқашан айтпайтын тәжірибедегі жасырын (санасындағы) білімін ашық көрсетеді. Басқаларға түсіндіру арқылы мұғалімдер өз білімдері туралы көп білуге, сөйтіп білімдерін одан әрі жетілдіруге мол мүмкіндік алады.

Нені білгеніңізді және көпшілікке ұсынғаныңызды атап өтіп, баға беріңіз.

Мұғалімдер бөлмесінде «оқыту қабырғасын» ұйымдастырыңыз. Ол жерде *Lesson Study* тобы өз жұмыстарын (фотосуреттерін, бақылауларын, оқушылар сауалнамалары мен пікірталас нәтижелерін, бастапқы болжамдарын) ұсына алады. Бұл ресми таныстырғаннан кейін де мұғалімдер бөлмесінде осы мәселе төңірегінде ұзақ уақыт бойы талқы жүргізуге ықпал етеді.

Түсініктемелер

9. *Lesson Study*-ге арналған уақытты жоспарлау және оны мектеп бағдарламасына енгізу

«...Есікті жауып алып, өз сабағын бере беретін мұғалімдер кенеттен: «Тұра тұрыңдар, бұл мен үшін, сондай-ақ сабақтағы балалар үшін пайдалы зой. Мен істеп отырған нәрсе менің сыныбымның ғана емес, бүкіл мектептің нәтижесін көрсетпей ме!?» деп ойлануы мені расында да таң қалдырды әрі қуантты».

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Егер Сіз зерттеумен айналысатын мұғалімдер мен мектептегі басқа әріптестеріңізге бұл әдістің нәтижелерін тәжірибеге енгізуге мүмкіндік жасасаңыз, *Lesson study* баға мен сапа тең дәрежеде ескерілген ұтымды тәсіл болмақ.

Кейбір мектеп директорлары кәсіби білім алуға арнайы уақыт бөлген, ол уақытта *Lesson Study* топтары өз сабақтарын жоспарлап, талдайтын болған.

Мамандарды оқытуда уақытты, кезең кестелерін, үзілістерді және басқа да тәсілдерді орынды қолдана білсе, сабақ қорытындыларын талқылауды жоспарлауға және оны өткізуге материалдық қаражатты талап ете бермейтін уақыт табуға болады.

Оқу бөлімінің меңгерушілері *Lesson Study*-ді қызметкерлеріне кәсіби білім беру тәсілі ретінде өз мектептерінің оқыту мен оқу жүйесіне енгізе алады. Бұл мұғалімдер мен басқа мамандарға кәсіби білім алу құқығын беріп, қазіргі кезде кең таралған және оқу тәжірибесіне айтарлықтай ықпал ететін модельдерді көздейтіндіктен, үздіксіз кәсіби дамуларына мүмкіндік туғызады (4-бетті қараңыз).

Мысалдардың бірі - *Lesson Study* мен оның тиімділігін басқару арасында өнімді байланыс орнату, соның арқасында *Lesson Study*-ге қатысу мен оның нәтижелерін әріптестеріне таныстыру тиімділікті басқару құралдарының бірі ретінде қарастырылатын болған. Зерттеуге тартылған қызметкерлердің айтуынша, *Lesson Study*-ге қатысу оқыту тұрғысынан алғанда оншалықты тиімді емес салада тәуекелсіз жұмыс істеуге қарағанда, олардың өздерін сенімсіз сезінетін мәселелерді шешудегі дағдыларының анағұрлым жетілуіне көбірек ықпал ететінін сезінген.

Lesson Study тиімділік мониторингінен бөлек жүзеге асырылуы керек.

Кейбір *Lesson Study* топтары өздері дайындап жатқан әдістерін басқа мұғалімдерге ашық *Lesson Study*-де көрсетеді. Мұндай жағдайда оқушылар сабақтан соң қалып, жақын маңдағы университеттерден шақырылған адамдар үшін сабақ көрсетіліп, кейіннен барлығы ол сабақты қызу талқылайды. Мұндай үлгі Жапонияда кең тараған.

Түсініктемелер

10. *Lesson Study* негізінде кәсіптік оқытудың дамуына ықпал ету және оның моделін ведомствоаралық және мектепаралық коучингіге арналған платформа ретінде пайдалану мақсатында *Lesson Study* бойынша тренерлерді жұмысқа тарту

Ұсынылатын іс-әрекеттер

Lesson Study тобына көмек көрсету үшін озат мұғалімдер мен кеңесшілерді шақыруға болады. Олар:

- *Lesson Study* **басталмастан бұрын мектепте басқа мұғалімдерге әдістемені көрсете алады.**
- *Lesson Study* үдерісін жоспарлау және оған өз ойлары мен ұсыныстарын енгізу барысында *Lesson Study* тобына қосыла алады.
- *Lesson Study* тобымен бірлесіп, олар дайындаған *Lesson Study*-ді талқылап, педагогикалық әдісті әзірлеу тәсілдері туралы ұсыныс енгізе алады.
- (Тиісті құзыр берілген) бақылаушы ретінде *Lesson Study*-ге және оқушылар пікіртеріміне қатысып, сабақ қорытындыларын талқылауға атсалыса алады.

Жетекші пән мұғалімдері өздері *Lesson Study* цикліне қатысып, мектепте көшбасшы болатын болса, олар да осы сияқты рөлді атқара алады.

Мұғалімдер оқытудың белгілі бір тәсілдерін қолданатындығын растайтын портфолио құру немесе кәсіби/ғылыми біліктілік алу мақсатында осы әдісті қолданған жағдайда *Lesson Study* тәсіліне деген қызығушылық артып, оның құндылығы кеңінен мойындалар еді.

Сіздің топ оқушылардың білім алуы мен жетілуіне әсер ететін тәжірибе ойлап тауып, әрі оны басқаларға қызықты болады деп ойласаңыздар, тәжірибелік зерттеу ретінде оны төмендегі сайтқа жүктеніз:

www.lessonstudy.co.uk

Бұл вебсайт сыныптар мен мектептерде өзінің тиімділігін бір жерде көрсеткен және басқа жерлерде де ықпал ете алатындығын дәлелдеген тәжірибені жетілдіруші практик мамандарға көмек көрсету үшін әзірленген.

Түсініктемелер

Пайдаланылған әдебиет

- Department for Children, Schools and Families. (2008). *Improving practice and progression through lesson study: a handbook for head teachers, leading teachers and subject leaders* [Lesson Study арқылы тәжірибені жетілдіру және алға жылжу: аға оқытушылар, көшбасшы мұғалімдер мен пән мұғалімдеріне арналған нұсқаулық]. London: DCSF.
- Dudley, P. (2008). *Lesson study in England: from school networks to national policy* [Lesson study Англияда: мектептің желілік қоғамдастығынан мемлекеттік саясатқа дейін]. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Hong Kong Institute of Education.
- Dudley, P. (2011). *How Lesson Study orchestrates key features of teacher knowledge and teacher learning to create profound changes in professional practice* [Кәсіби тәжірибеде түбегейлі өзгеріс жүргізу үшін Lesson Study мұғалімнің білімі мен дағдыларының негізгі мазмұнын қалай анықтайды]. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Tokyo.
- Trends in International Mathematics and Science Study. (1999). *TIMSS 1999 assessment results* [1999 жылғы математика мен жаратылыстану білімінің сапасын бағалау жөніндегі халықаралық зерттеудің бағалау нәтижелері]. Retrieved June 4, 2010, from <http://nces.ed.gov/timss/>
- Takahashi, A. (2005). *An essential component of lesson study: post-lesson discussion* [Lesson study-дің негізгі құрамы: сабақ өткізілген соң оны талқылау]. Presented at the The Northwest Regional Educational Laboratory's Lesson Study Symposium, Olympia, Washington: DePaul University, Chicago.
- Wragg, E.C., Wikely, F., Wragg, E., & Haynes, G. (1996). *Teacher appraisal observed* [Мұғалімнің қадағалауы және талдауы]. London: Routledge.

Lesson Study: теория и практика применения

*Пит Дадли
(Великобритания)*

Lesson Study UK
www.lessonstudy.uk

Астана, 2013

СОДЕРЖАНИЕ

Введение.....	26
С какой целью следует использовать подход Lesson Study?.....	29
Реализация Lesson Study.....	32
Планирование первого Lesson Study и определение «исследуемых» учащихся.....	34
Реализация первого Lesson Study.....	36
Опрос «исследуемых» учащихся после урока.....	38
Обсуждение по завершении Lesson Study.....	39
Демонстрация результатов коллегам.....	41
Планирование времени для реализации Lesson Study и включение его в школьные образовательные программы.....	42
Вовлечение тренеров по Lesson Study в целях содействия профессиональному обучению на основе подхода Lesson Study и использования его модели в качестве платформы для межведомственного или межшкольного коучинга.....	43
Использованная литература.....	44

Питер Дадли - PhD, почетный профессор университета Лестер (Великобритания).

Питер Дадли имеет значительный практический опыт преподавания в начальных и средних школах в Восточном Лондоне и за рубежом; опыт работы в качестве руководителя школьного округа Англии. В течение 5-ти лет он являлся руководителем Генеральной Национальной стратегии при Правительстве Великобритании. Питер Дадли - автор ряда монографий в сфере образования, в первый из ученых-исследователей, внедривших подход Lesson Study в Великобритании в 2001 году. В последние 12 лет, Питер Дадли является консультантом ряда исследовательских национальных программ и государственных инициатив по применению подхода Lesson Study, почетным Генеральным секретарем Всемирной ассоциации Lesson Study. Его исследование «Как учителя обучаются в контексте Lesson Study» в 2012 году награждено Британской Ассоциацией исследований в области образования.

Lesson Study: теория и практика применения

Введение

Настоящее издание представляет собой руководство по использованию подхода Lesson Study в целях совершенствования процессов преподавания и учения.

Издание окажет помощь в:

- планировании, реализации и анализе результативности использования Lesson Study;
- вовлечении учащихся в процесс Lesson Study;
- передаче коллегам практических знаний, полученных в результате использования Lesson Study.

Lesson Study – педагогический подход, представляющий собой особую форму *Исследования в действии* на уроках, способствующую совершенствованию знаний в области учительской практики. Подход основан в Японии в 70-х годах 19-го столетия, опередив, примерно на 70 лет, используемый на Западе подход «Исследование в действии».

Lesson Study предполагает участие группы учителей, совместно осуществляющих планирование, преподавание, наблюдение, анализ учения и преподавания, документирование выводов. При проведении цикла *Lesson Study* учителя могут модифицировать или совершенствовать различные педагогические подходы, которые затем обобщаются и транслируются коллегам посредством проведения открытых *Lesson Study*, либо публикации методических рекомендаций по его использованию.

На Западе *Lesson Study* приобрел популярность только в текущем столетии после подтверждения американскими исследователями факта наличия глубоких знаний у японских учителей, как в общих вопросах обучения, так и в вопросах преподаваемого конкретного учебного предмета, обеспечивающих высокий уровень образовательных достижений японских учащихся, в сравнении с аналогичными группами учащихся США (Стиглер и Хиберт, 1999; TIMSS., 1999).

В настоящее время *Lesson Study* используется в Восточной Азии (помимо Японии - в Сингапуре, Гонконге и Китае) и в западных странах (в США, Великобритании, Швеции, Канаде).

Наиболее успешно *Lesson Study* используется в целях совершенствования методики преподавания и повышения уровня знаний учащихся по ключевым предметам в начальной и средней школе, а также, в целях разработки концептуальных педагогических подходов, таких как оценивание для обучения (ОдО). В процессе проведения цикла *Lesson Study* учителя, работающие в группах (или в парах), будут:

- использовать ежедневно формируемые ими материалы периодического оценивания для согласования приоритетов обучения и развития учащихся;
- совместно определять отвечающий установленным задачам метод преподавания, который подлежит дальнейшему усовершенствованию (см. Рис. 1, стр.4);
- определять кандидатуры трех «исследуемых учащихся», каждый из

которых является типичным представителем определенной группы учащихся в классе: высокого, среднего или ниже среднего уровня успеваемости;

- совместно планировать *Lesson Study*, в ходе которого будут использованы и тщательно изучены результаты использования методики его проведения в контексте результатов наблюдения за тремя «исследуемыми» учащимися;
- осуществлять совместное наблюдение хода *Lesson Study*, акцентируя особое внимание на результативности обучения и развитии «исследуемых» учащихся. Названные действия могут повторяться и совершенствоваться на протяжении серии уроков, хотя вести наблюдение на всех *Lesson Study* не обязательно;
- опрашивать «исследуемых» учащихся, чтобы установить их мнение о *Lesson Study*;
- осуществлять обсуждение *Lesson Study* с целью анализа реакции «исследуемых» учащихся на применяемый метод, достигнутого ими прогресса, демонстрируемых ими результатов обучения или испытываемых трудностей в обучении, а также полученного опыта для дальнейшего усовершенствования методики преподавания;
- демонстрировать результаты использования подхода *Lesson Study* широкой аудитории коллег посредством презентации, демонстрации или проведения коучинг-сессии.

Более подробные рекомендации по каждому из названных этапов предложены в соответствующих разделах настоящего издания и основаны на опыте и знаниях автора настоящего издания о функционировании подхода *Lesson Study* в школах и колледжах Англии и за рубежом.

В завершающих данное издание двух разделах руководителям школ предложены методы по:

- а) распределению времени для реализации *Lesson Study* и интегрированию данного подхода в образовательные программы школ;
- б) привлечению ведущих учителей для поддержки и развития профессионального обучения на основе *Lesson Study* и использования модели исследования урока в качестве платформы для проведения коучинга в рамках школы.

Признательность единомышленникам:

В качестве основы для настоящего издания заимствован материал Crown Copyright, подготовленный автором для Национальных стратегий (2008), Национального колледжа школьного управления (2003, 2005), Программы исследований в области преподавания и обучения (TLRP) и CfBT.

Исследования, принятые за основу настоящей и перечисленных выше публикаций, проведены автором в период с 2003-2011 гг., в Кембриджском университете, на средства гранта, предоставленного в рамках Программы исследований в области преподавания и обучения Совета экономических и социальных исследований.

Выражаю благодарность учителям, директорам школ, представителям местных органов власти, ученым, политикам и зарубежным коллегам, содействующим усовершенствованию моих знаний и понимания подхода *Lesson Study*, и, соответственно - написанию настоящей работы.

Пит Дадли
Кембридж, 2011

1. С какой целью следует использовать подход *Lesson Study*?

Группа 1.

Методика подхода *Lesson Study* эффективна, поскольку помогает учителям:

- наблюдать процесс учения детей, проявляющийся более отчетливо в различных действиях и деталях, чем это обычно возможно;
- увидеть разницу между тем, что, по мнению учителя, должно происходить во время обучения детей, и тем, что происходит в реальности;
- понять, **как** планировать обучение, чтобы оно в результате максимально удовлетворяло потребностям учащихся;
- реализовывать подход *Lesson Study* в рамках профессионального сообщества учителей, приоритетной целью которого является оказание помощи учащимся в обучении и профессиональное обучение членов группы (Дадли, П. 2011a);
- использовать возможности *Lesson Study* в своей учительской практике.

Дадли, П. (2011) *Подход Lesson Study: сущность, способы и особенности применения*
www.teachingexpertise.com

Успешные учителя в большинстве случаев не обращают внимания на значительную, возможно, даже на *большую* часть событий, происходящих в классе. Это не является недостатком! Это - результат процессов, позволивших им стать успешными учителями.

Остановимся подробнее. Школьные классы представляют собой сложные рабочие условия, в которых приходится действовать профессионалам: 30 или более учащихся, работающих на уроке, примерно в течение одного часа являются носителями огромного объема информации. Столь же велика и скорость, с которой эта информация поступает учителю, что делает урок похожим, по выражению японцев, на «стремительно текущую реку» (Льюис, 1999).

Исследователи наблюдали за тем, *как* учителя справляются с данным потоком информации и скоростью ее подачи. Рэгг и другие ученые (1996) установили, что учителя преодолевают сложности первых трех лет работы и становятся хорошими педагогами по той причине, что, каждый раз, когда они находят новый способ управления учебной ситуацией, являющейся для них проблемой, они незамедлительно преобразуют этот способ в приемлемую форму, которую в дальнейшем, интуитивно, используют в схожих ситуациях. Практические знания в подобных случаях не подтверждают факт осознанности их учителем и являются лишь подразумеваемыми (или скрытыми) знаниями, аналогично нашим знаниям о способах езды на велосипеде: знания проявляются в тот момент, когда они необходимы, но их очень сложно выразить словами.

В отличие от, к примеру, хирургов, чьи практические знания фиксируются до

мельчайших подробностей, передаются другим и затем воспроизводятся, практические знания учителя, как правило, остаются у него, поскольку он приобрел эти знания в ходе практики, но, зачастую, не осознает их наличие. В связи с тем, что учителя, как правило, работают автономно как «единственные специалисты» в своих классах, другие учителя редко имеют возможность увидеть в действии «подразумеваемые» знания коллег. Когда за практикой учителя наблюдает специалист, оценивание, зачастую, осуществляется в контексте суждения, выставления отметки или рассуждения о результативности его работы, нежели в контексте профессионализма. В этой связи, в подобных ситуациях учителя, как правило, стремятся не рисковать и демонстрируют более «безопасное» преподавание.

В отличие от несознательных субъектов люди умеют справляться с большими объемами информации путем ее «фильтрация». Например, мы обращаем внимание на ничтожно малую часть звуков, которые фактически «слышим»; научились ограждать себя от внешней информации и обращать внимание только на то, что важно или непредсказуемо. Подобные механизмы фильтрации позволяют нам концентрироваться на том, что мы считаем важным для дальнейшего использования в достижении своей цели. В условиях класса мы проделываем то же самое: акцентируем внимание на наиболее важных аспектах того, что происходит в определенный момент, отсеивая большой объем внешних событий и информации. Мы оперативно усваиваем новые полученные знания, которые считаем важными, немедленно сохраняя их в оптимальной для нас форме, что делает нашу сознательную кратковременную память более свободной для обработки следующих важных аспектов, которым мы придаем приоритетное значение в сложных и стремительных условиях урока.

Lesson Study помогает совершенствоваться как опытным, так и начинающим учителям, поскольку в результате совместного планирования, совместного наблюдения, совместного анализа учителя формируют и «совместное представление» об обучении. Аспекты обучения в данном случае рассматриваются не только с собственной позиции, но и глазами коллег, с которыми *Lesson Study* готовится. В результате фактическое обучение, наблюдаемое на *Lesson Study*, сопоставляется с обучением, которое мы представляли себе в процессе его планирования. Это побуждает нас обращать внимание на моменты, которым мы обычно не придавали значения, поскольку они, либо нами «отсеивались», либо сохранялись как подразумеваемые знания.

Многие из тех, кто использует подход *Lesson Study*, утверждают о том, что, акцентируя внимания и, таким образом, узнавая больше о потребностях в обучении и поведении отдельных исследуемых учащихся, они в определенной степени больше познают индивидуальность каждого из всех своих учащихся. Следовательно, в отличие от преподавания для некоей «середины» класса между сильными и слабыми учащимися, *Lesson Study* позволяет учителям быть более осведомленными и учитывать потребности каждого учащегося на протяжении всей своей практики, при этом, не «перегружая» свой опыт второстепенной информацией.

Исследования автора (Дадли, 2011 b) показывают, что подобные результаты могут быть обусловлены рефлексивной, рекурсивной и коллаборативной практикой *Lesson*

Study, помогающей опытному учителю, способному самостоятельно аккумулировать сложную образовательную информацию, отбирать лишь необходимую, исключая информацию второстепенного значения. Это обеспечивает управляемость, наглядность аспектов учебной информации, непосредственно касающихся наблюдаемого обучения, которые, в противном случае, были бы непригодными. Автор полагает, что подход *Lesson Study* помогает учителям научиться «отключать эти фильтры», не смотря на то, что весь их предыдущий опыт говорит о том, что успех обеспечивается их «включением».

2. Реализация *Lesson Study*

«Это позволило мне иначе воспринимать происходящее в классе»

Подход *Lesson Study* представляет собой систему, включающую не менее трех циклов *Lesson Study*, совместно планируемых, преподаваемых/наблюдаемых и анализируемых группой учителей (см. Рис. 1 ниже):

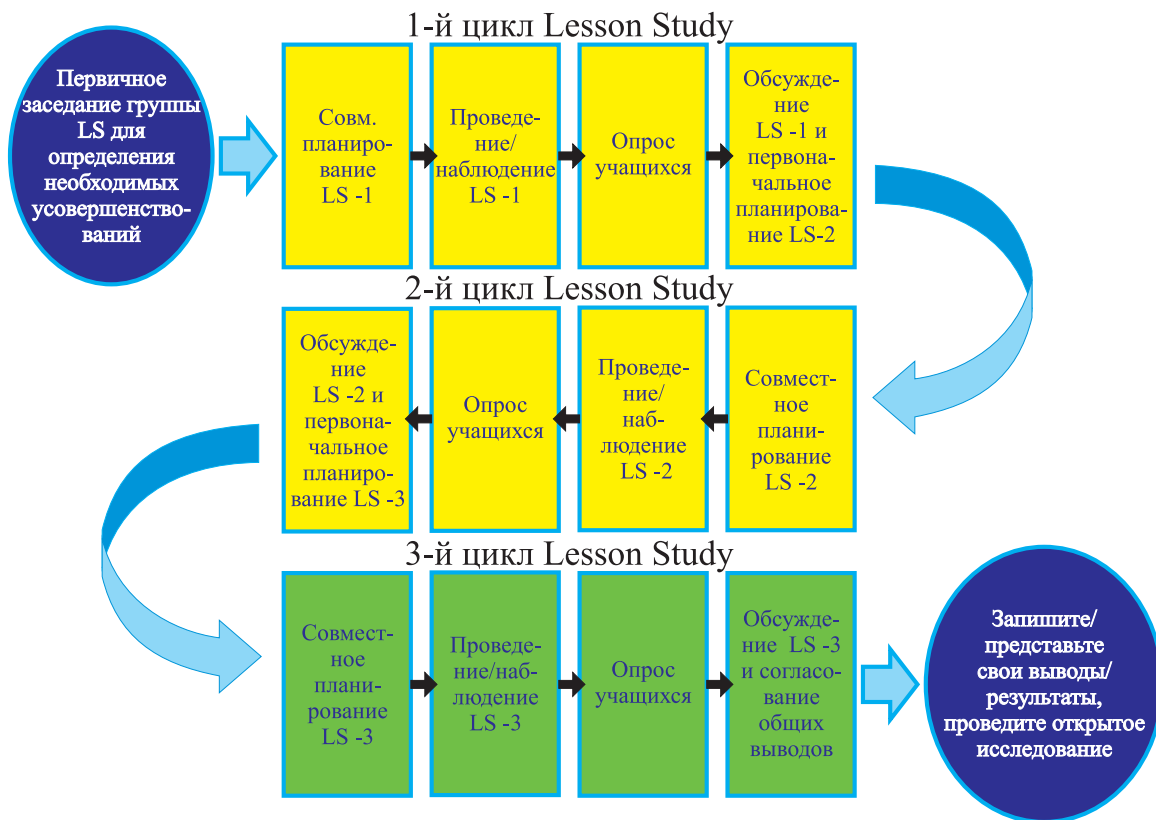

Рис.1. Структура подхода *Lesson Study* (LS)

Университет Бетлехема, Учебное пособие «Центра педагогического мастерства, преподавания и обучения»: Исследование урока, Дадли П., 2011

Рекомендуемые действия

Выберите группу учителей (предпочтительно из трех человек) которым, предположительно, понравится задача внедрения в школе нового профессионального подхода в обучении. *Lesson Study* эффективно функционирует, если в данный состав группы включен хотя бы один из представителей руководства и учителя, имеющие значительный преподавательский опыт.

Проведите заседание с участием группы для определения ожидаемых результатов и установления основных правил, позволяющих членам группы «рисковать» без колебаний и не чувствовать над собой жесткого контроля. В процессе *Lesson Study* все члены группы имеют равный статус обучающихся-профессионалов.

Разработайте ряд параметров на основе потребностей определенной школы или класса/возрастной группы, например: принципы использования дискуссии для обучения в рамках групповых рабочих сессий и др.

Используйте общие форматы *Lesson Study* для планирования уроков, их наблюдения, анализа (примеры, которые Вы можете использовать, приведены в настоящем издании).

Предоставьте учителям *специальное* время (не менее одного часа) для планирования первого *Lesson Study*.

Цените их время в период проведения ими *Lesson Study* и обеспечьте для них возможность проведения обсуждения сразу либо спустя незначительное время после проведения *Lesson Study*.

Активно интересуйтесь ходом процесса.

Обеспечьте группу, реализующую подход *Lesson Study*, специальными условиями и возможностями для презентации своих результатов коллегам (на педагогическом совете, в форме проведения коучинга и др.).

Используйте членов группы в качестве лидеров педагогического коллектива для формирования последующих групп по реализации подхода *Lesson Study*.

3, 4. Планирование первого *Lesson Study* и определение «исследуемых» учащихся

«Акцентирование внимания на «исследуемых» учащихся позволило выявить ряд действительно важных моментов»

Рекомендуемые действия

Определите, в каком классе Вы будете проводить первый *Lesson Study*; затем выберите трех учащихся, являющихся типичными представителями различных групп обучающихся в классе: учащихся, имеющих высокие, средние и ниже среднего показатели в общеучебных (письмо, чтение и т. д.) или в специфических навыках обучения по конкретным предметам.

Определите уровень каждого из учащихся, работающих по ключевым направлениям *Lesson Study*.

Запишите *четко и лаконично* ожидаемые Вами результаты от каждого ученика по окончании *Lesson Study* (используйте для этой цели схему планирования на стр. 6).

Планируйте каждый этап урока, обращая внимание на последовательность использования Вами методики преподавания, которую Вы уже используете и совершенствуете или планируете использовать. Фиксируйте ожидаемую реакцию от каждого из исследуемых учащихся: действия каждого из учащихся на каждом из этапов, чтобы продемонстрировать свой прогресс?

Определите с максимально возможной точностью: перечень ресурсов и способы их использования; содержание планируемых записей на доске, временные рамки для каждого этапа.

Определитесь между участниками группы: кто за каким из исследуемых учащихся (учащимися) будет наблюдать, что оградит вас от сбора данных всеми участниками лишь о двух учащихся и не оставит без внимания - третьего.

Схема планирования *Lesson Study* предложена в *Таблице 1*. В целях использования ее необходимо увеличить до формата А-3. Каждый член группы *Lesson Study* должен иметь копию схемы к началу урока, поскольку она служит листом комментариев к наблюдению и основой для обсуждения после проведения урока.

Комментарии

Исследуемый ученик А
Имя.....

Критерии успеха для данного ученика.

По окончании серии *Lesson Study* ученик А будет ... (опишите, как он будет демонстрировать динамику достижения поставленной цели обучения на уроке)

Дополнительные комментарии

Совершенствуемая/планируемая для использования методика обучения учащихся

Рис. 2. Принципы *Lesson Study*

5. Реализация первого *Lesson Study*

«Было очень важно видеть реакцию людей: то, что не получается, не воспринимается «трагедией», поскольку является результатом совместного планирования»

Рекомендуемые действия

Используйте схему, предложенную ниже, для планирования *Lesson Study*. Предпочтительнее увеличить ее до формата А-3. Схема может быть использована и в качестве карты наблюдения (если копирована и представлена наблюдателями на *Lesson Study*), являясь базовым материалом для обсуждения после *Lesson Study*.

Обратите особое внимание на совместное оценивание этапов работы исследуемых учащихся. Рекомендуется использовать материалы оценивания достижений учащихся. Очень важно, чтобы члены группы письменно фиксировали свои ожидания от каждого из учащихся наблюдаемой группы по окончании урока, и предполагаемые доказательства.

В связи с совместным планированием *Lesson Study* является и совместной собственностью группы, означающей, что внимание наблюдателей в меньшей степени сконцентрировано на учителе и в большей – на учащихся (исследуемых учениках). Наблюдателям необходимо стремиться начинать каждый процесс с концентрацией сугубо на исследуемом ученике, и, далее - расширять границы наблюдения до группы или класса, в целом.

Наблюдателям необходимо учитывать ответы «исследуемых» учащихся на различных этапах урока, замечая степень их соответствия или отличия от предполагаемого ими на данном этапе. Следует отмечать также все критические ситуации. Если создается ситуация, характерная для всех (например, все учащиеся одинаково неправильно что-то понимают), отметьте его в правой колонке.

По-возможности, хронометрируйте каждой комментарий.

В заключение установите доказательства прогресса каждого из учащихся в сопоставлении с планируемыми Вами ожиданиями и отметьте степень достижения. Каковы ключевые моменты для исследуемых учащихся (группы, класса) к последующему уроку? Какие вопросы Вы могли бы задать им во время опроса после урока? Запишите их в нижнем поле страницы строки «первоначальные мысли».

Комментарии

Схема планирования, наблюдения и обсуждения урока

Предмет	Приоритет обучения		Учитель/наблюдатель				
	Цель обучения данного подхода <i>Lesson Study</i> (она может быть составной частью более продолжительного периода обучения) Разработка какой методики обучения является целью данного <i>Lesson Study</i> ? <i>Совершенствование...</i>						
Текущие достижения и критерии успеха. Опишите в рамках конкретных аспектов результаты, ожидаемые Вами от учеников по окончании урока?	Исследуемый ученик А..... Критерии успеха для данной фокусной группы		Исследуемый ученик С..... Критерии успеха для данной фокусной группы				
	Каким Вы ожидаете ответ ученика (ов) А	Как он (она, они) отвечает в результате наблюдений	Каким Вы ожидаете ответ ученика (ов) В	Как он (она, они) отвечает в результате наблюдений			
Этап серии уроков	Каким Вы ожидаете ответ ученика (ов) А	Как он (она, они) отвечает в результате наблюдений	Каким Вы ожидаете ответ ученика (ов) В	Как он (она, они) отвечает в результате наблюдений	Каким Вы ожидаете ответ ученика (ов) С	Как он (она, они) отвечает в результате наблюдений	Примеры / вопросы
Этап ... (примерное время)							
Этап ... (примерное время)							
Заключительный этап ... (примерное время)							
Что учащиеся смогли сделать? (какого прогресса они достигли, и каковы тому подтверждения?)							
Предварительные идеи							

6. Опрос «исследуемых» учащихся после урока

«... Они [ученики] берут в свои руки весь процесс обучения, несут за него ответственность, и им в этом оказывают помощь. Это - удивительно, потому что... они работают в контакте с нами, помогая нам оказывать им помощь в обучении. Действительно - поразительное явление!»

Рекомендуемые действия

В Великобритании группы, реализующие подход *Lesson Study*, на завершающем этапе нередко опрашивают «исследуемых» учащихся с целью определения их мнения по вопросам:

что было для них полезно;

что, по их мнению, они узнали нового;

как, на их взгляд, можно было бы изменить урок, сделать его еще более эффективнее при условии, если бы он повторно проводился в другом классе.

Опрос должен быть кратким (не более 5-ти минут) и проведен со всеми исследуемыми учащимися одновременно или с каждым из них по отдельности.

Желательно проводить опрос учащихся при первой появившейся возможности, хотя, в идеале – по окончании урока.

Избранные ответы необходимо дословно записывать в своих заметках.

В отдельных случаях, по окончании урока проводят опрос учащихся из групп, в которых обучаются исследуемые учащиеся, что помогает анализировать ответы с разных точек зрения, хотя, это может усложнить сбор данных.

Комментарии

Таблица 2.

Примеры вопросов для «исследуемых» учащихся

Предлагаемый перечень вопросов для проведения опроса «исследуемых» учащихся после урока

Что тебе больше всего понравилось на уроке?
Чему ты научился? Что ты сейчас можешь делать из того, что не мог делать прежде? Что ты можешь сделать лучше? Насколько лучше? И т. д.
Какой этап обучения был для тебя наиболее эффективным?
Если этот же урок будет проводиться в другой группе, что бы ты в нем изменил и почему?

7. Обсуждение по завершении *Lesson study*

«... Удивительно, как много Вы узнаете, поясняя свои идеи. Поэтому, ставя перед собой задачу, Вам необходимо обосновывать: почему я думаю, что ее необходимо решать именно таким образом. В результате, это действительно укрепляет Ваши собственные знания и помогает Вам понять то, что Вы не могли бы понять самостоятельно»

Рекомендуемые действия

Группе *Lesson Study* необходимо встретиться по возможности сразу после урока (разумеется, не позднее, чем через 24 часа после урока). Вы, возможно, пожелаете ознакомиться со следующими критериями успешного обсуждения после Урок-study:

- (а) Открытость критическим суждениям и предложениям.
- (б) Приверженность объективным результатам наблюдений и отсутствие оправданий неудачам.
- (в) Принятие совместных обсуждений после урока, как способ совместного обучения.
- (г) Постановка четких цели и вопросов в плане/карте наблюдения.
- (д) Выбор кандидатуры «модератора» обсуждения (председателя, который может координировать обсуждение, обеспечивая позитивное к нему отношение), выполняющего функции, совмещенные с функцией
- (е) «Советника» (заключительного комментатора), роль которого заключается в установлении обучающего эффекта по итогам обсуждения в качестве основы для практических действий группы или отдельных лиц, не входящих в состав группы *Lesson Study*. Данная кандидатура может быть избрана не из числа работников школы (Такахаша, 2005).

Самое важное, что следует запомнить: анализ результатов наблюдений за обучением «исследуемых» (и других) учащихся предваряет анализ преподавания (см. Рис. 3, ниже). Данная последовательность позволяет сконцентрироваться на обучении учащихся и на его основе – на преподавании учителей, ограждает от тенденции к проведению обсуждения в форме отзывов о преподавании, которые могут показаться учителям субъективными по характеру и не способствующими их профессиональному развитию (см. Рис. 3, ниже).

Поставьте подпись и дату записи.

Храните комментарии в журнале профессионального обучения в учительской.

Комментарии

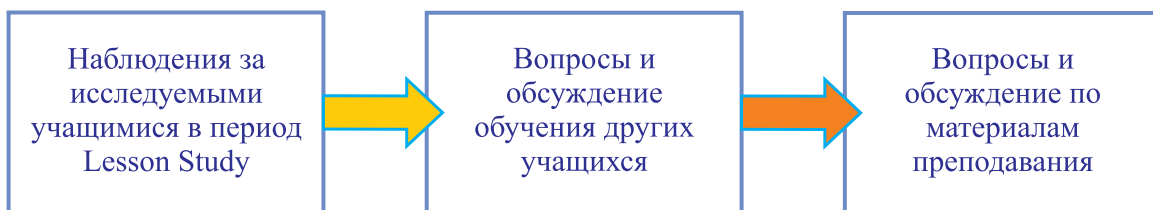

Рис. 3. Схема обсуждения по завершении Lesson Study

Предлагаемый ниже образец может быть использован для записи обсуждения по итогам урока

Таблица 3.

Рекомендуемый перечень вопросов для обсуждения урока

Запись обсуждения по итогам урока			
	Исследуемый ученик А	Исследуемый ученик В	Исследуемый ученик С
Какого прогресса достиг каждый из учащихся? Был ли он оптимальным? Какие результаты демонстрируют учащиеся групп, в которых обучаются «исследуемые» учащиеся?			
В какой степени помогал или мешал внедряемый подход (возможно, то и другое)? Наблюдались ли непредвиденные обстоятельства?			
Какой аспект(-ы) подхода в обучении нуждается в последующем корректировании для повышения результатов каждого из учащихся.	<ul style="list-style-type: none"> • • 		
К чему мы должны стремиться в будущем на последующих этапах работы.	<ul style="list-style-type: none"> • • 		

Ф.И.О.....

Дата.....

8. Демонстрация результатов коллегам

«По причине своей чрезвычайной занятости учителя, как правило, желают видеть лично для себя результативность того, что они внедряют, в связи с чем, краткая текстовая информация и видеоматериалы оказывают в этом действенную помощь».

Рекомендуемые действия

До начала *Lesson Study* обеспечьте группе возможность презентации коллегам того, что они проделали, узнали и доработали, особенно в отношении основ внедряемого ими подхода в обучении. Если учителя заранее знают о предстоящем обсуждении собственных выводов с коллегами, они будут помнить об этом в ходе реализации подхода. Это помогает группе *Lesson Study* четко формулировать свои мысли и выводы для дальнейшего их использования и воспроизведения коллегами.

Краткие видеоролики *Lesson Study* и цифровые фото, вставленные в презентации PowerPoint – популярный способ обобщения практики и процессов проведения уроков (Вам следует убедиться в действии в Вашей школе политики по использованию видео и фотоматериалов).

Обеспечьте возможностями для работы членов группы *Lesson Study* с другими учителями с целью оказания им помощи (в форме проведения коучинга) в постижении педагогической методике, которую группа *Lesson Study* выработала, адаптировала или усовершенствовала.

Помните о том, что четкое формулирование, разъяснение и демонстрация практики помогает в:

(а) усовершенствовании своей практики тем, кто учится на опыте коллег;

(б) повышении эффективности работы специалиста, осуществляющего разъяснение или коучинг.

Причина в том, что подобный прием наглядно демонстрирует то, что зачастую является скрытым (подразумеваемым) знанием практики, которое учителя используют, но никогда не выражают непосредственно. Разъяснение помогает им больше узнать о своих знаниях и, следовательно, предоставляет больше возможностей для их дальнейшего совершенствования.

Отметьте и оцените то, что Вы узнали.

Организуите «стену обучения» в общем кабинете для персонала, на которой группа *Lesson study* может презентовать свою работу (фотографии, заметки, наблюдения, результаты дискуссий, опросы учащихся, предварительные выводы). Это способствует активности и разнообразию обсуждений в учительском кабинете в течение длительного времени после формального представления.

Комментарии

9. Планирование времени для реализации подхода *Lesson Study* и включение его в школьные образовательные программы

«...Меня удивило и искренне обрадовало то, что люди, которые, зачастую, закрывали дверь класса и вели уроки, вдруг осознали: «Это - действительно полезно и целесообразно для меня и для детей на уроках. То, что я делаю, демонстрирует результат не только в моем классе, но в школе в целом».

Рекомендуемые действия

Lesson study – это разумное соотношение «цены и качества», если Вы действительно создаете возможность для внедрения результатов этого подхода в практику как учителей, занимающихся исследованием, так и других коллег в школе.

Некоторые директора школ отвели специальное время для профессионального обучения, при котором группы *Lesson Study* планируют и анализируют свои уроки за счет времени, которое обычно отводится на профессиональное развитие и управление.

Разумное использование времени РРА на обучение специалистов, разработка различных графиков и прочих средств, позволяющих учителям свободно общаться, может обеспечить возможности для планирования или обсуждения по итогам урока, для которых не всегда требуются материальные средства.

Руководители различных уровней в сфере образования могут включить *Lesson Study* в систему преподавания и учения своей школы в качестве политики профессионального обучения сотрудников. Это предоставляет учителям и другим специалистам право на профессиональное обучение и возможности непрерывного профессионального развития, предполагающие модели, признанные в настоящее время и имеющие наибольшее влияние на учебную практику (см. стр. 1).

Один из примеров - установление продуктивной связи *Lesson Study* и управление его эффективностью, благодаря чему участие в *Lesson Study* и презентация его результатов коллегам, рассматривалась как компонент управления эффективностью. Вовлеченные сотрудники подтверждали, что участие в *Lesson Study* способствовало их совершенствованию в вопросах, в решении которых они чувствовали себя менее уверенно, в отличие от *работы без риска* в области, недостаточно эффективной с точки зрения преподавания.

Важно, чтобы подход *Lesson Study* осуществлялся независимо от проведения мониторинга эффективности.

Некоторые группы *Lesson Study* демонстрируют разрабатываемые ими методики другим учителям на открытых *Lesson Study*, в процессе которых учащиеся остаются после занятий, и уроки проводятся в зале для приглашенной аудитории из близлежащих университетов с последующим живым обсуждением. Такая форма популярна в Японии.

Комментарии

10. Вовлечение тренеров по *Lesson Study* в целях содействия профессиональному обучению на основе подхода *Lesson Study* и использования его модели в качестве платформы для межведомственного или межшкольного коучинга

Рекомендуемые действия

Ведущие учителя и консультанты могут оказывать содействие процессу группы *Lesson Study* посредством:

- Демонстрации подхода в школе для других учителей перед началом *Lesson Study*.
- Присоединения к группе *Lesson Study* в ходе планирования и внесения в процесс *Lesson Study* своих идей и предложений.
- Совместного с группой *Lesson Study* обсуждения подготовленного ими *Lesson Study* и внесения предложений о способах разработки педагогической стратегии.
- Присутствия на *Lesson Study* в качестве наблюдателей (с соответствующим статусом) и участия в опросе учащихся и обсуждении итогов урока.

Ведущие учителя-предметники могут играть аналогичную роль, в особенности, если они сами участвуют в цикле *Lesson Study* и становятся лидерами в школе.

Дополнительный интерес к подходу *Lesson Study* и признание его значимости могут быть обеспечены при условии использования данной методики учителями с целью создания портфолио, подтверждений конкретных приемов преподавания или получения профессиональной/научной квалификации и признания.

Когда учителями будет разработана практика, оказывающая явное влияние на обучение и совершенствование учащихся, и которая, по Вашему мнению, будет интересна другим, зарегистрируйте ее как практическое исследование на сайте

www.lessonstudy.co.uk

Данный вебсайт разработан для оказания помощи практикующим специалистам в выборе и дальнейшем использовании практики совершенствования в классах и школах, которая доказала свою эффективность в одном месте и может работать в других.

Комментарии

Использованная литература

- Department for Children, Schools and Families. (2008). Improving practice and progression through lesson study: a handbook for head teachers, leading teachers and subject leaders [Усовершенствование практики и достижение прогресса посредством Lesson Study: руководство для старших преподавателей, учителей-лидеров и учителей-предметников]. London: DCSF.
- Dudley, P. (2008). Lesson study in England: from school networks to national policy [Lesson study в Англии: от школьных сетевых сообществ до государственной политики]. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Hong Kong Institute of Education.
- Dudley, P. (2011). How Lesson Study orchestrates key features of teacher knowledge and teacher learning to create profound changes in professional practice [Каким образом Lesson Study определяет основное содержание знаний и обучения учителя для создания значительных перемен в профессиональной практике]. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Tokyo.
- Trends in International Mathematics and Science Study. (1999). TIMSS 1999 assessment results [Результаты по итогам оценивания международного исследования по оценке качества математического и естественнонаучного образования 1999 года]. Retrieved June 4, 2010, from <http://nces.ed.gov/timss/>
- Takahashi, A. (2005). An essential component of lesson study: post-lesson discussion [Основной компонент Lesson study: обсуждение урока после его проведения]. Presented at the The Northwest Regional Educational Laboratory's Lesson Study Symposium, Olympia, Washington: DePaul University, Chicago.
- Wragg, E.C., Wikely, F., Wragg, E., & Haynes, G. (1996). Teacher appraisal observed [Наблюдение и анализ учителя]. London: Routledge.c

Lesson Study: A Handbook

Pete Dudley

Lesson Study UK
www.lessonstudy.uk

Astana, 2013

CONTENTS

Lesson Study: a handbook.....	48
Why conduct a Lesson Study?	50
Getting Lesson Study going	52
Planning the first Research lesson and identifying the 'case pupils'	54
Teaching the first research lesson.....	56
Interviewing case pupils after the lesson.....	58
The post research lesson discussion	59
Formally sharing the outcomes with other professionals	61
Creating time for lesson study and building it into school systems	62
Using LS coaches to support and develop the professional learning from Lesson Study and using the lesson study model as a platform for cross departmental or school to school coaching.....	63
References.....	64

Emeritus Professor, University of Leicester, Secretary of the International Association of Lesson Study, PhD (United Kingdom).

Peter Dudley taught for many years in Primary and Secondary schools in East London and abroad. He has held leadership roles in a number of school districts in England and for 5 years was Director of the UK Governments Primary National Strategy. An education writer and researcher, Peter introduced Lesson Study into the UK in 2001 leading and advising a large number of national development and research LS programs in the past 12 years and government policy. Peter is Honorary General Secretary of the World Association of Lesson Studies. His recent research 'How Teachers Learn in contexts of Lesson Study' was a runner up in the British Educational Research Association doctoral awards 2012.

Lesson Study: a handbook

This booklet is a guide on how to use Lesson Study to develop and refine teaching, learning and teacher practice knowledge.

The booklet will help you in:

- getting lesson study going in school,
- planning, teaching and analysing the research lesson
- involving pupils in the process
- passing on to others the new practice knowledge you have gained in your lesson study.

Lesson Study (LS) is a highly specified form of classroom action research focusing on the development of teacher practice knowledge. It has been in use in Japan since the 1870s. LS therefore pre-dates action research as we know it in the West, by some 70 years.

LS involves groups of teachers collaboratively planning, teaching, observing and analysing learning and teaching in ‘research lessons’. They record their findings. Over a cycle of research lessons they may innovate or refine a pedagogical approach which will be shared with others both through public research lessons, and through the publication of a paper outlining their work.

LS only started to become popular in the west this century, following the success attributed to it by US researchers in developing deep teacher knowledge of both pedagogy and of subject amongst Japanese teachers which leads to high standards of educational attainment by Japanese pupils when compared with those of comparable groups of pupils in the US (Stigler and Hiebert, 1999; TIMSS., 1999).

In East Asia LS is now in use beyond Japan in countries such as Singapore, Hong Kong, and China. In the West it is in use in countries including the US, the UK, Sweden and Canada.

Lesson Study has been used successfully in this country to improve teaching techniques and pupil progress in core subjects in primary and secondary universities and to develop broader pedagogic approaches such as assessment for learning (AfL). During a Lesson Study cycle a small group of teachers (or even a pair) will:

- Use the data they have gathered from day to day and periodic assessment to agree a focus for the pupil learning and progress.

- Jointly identify a teaching technique to develop or improve which addresses that need (See Fig. 1 Page 4)

- Identify around three ‘case pupils’. Each should typify a group of learners in the class – for example high, middle or lower attaining in the strand being taught and developed.

- Jointly plan a ‘research lesson’ which both uses develops and closely studies the effects of this new approach – and keeps in mind the three case pupils..

- Teach and jointly observe the research lesson focusing on the case pupils’ learning and progress. They may repeat and refine this over several lessons. Not all these need to be observed research lessons.

- Interview the case pupils to gain their insights into the research lesson.

- Hold a post research lesson discussion analysing how the case pupils responded to the technique, what progress they made, what evidence of learning or of difficulties with learning they displayed and what can be learned about the way the teaching or learning approach is further developed – next time.

- Formally share the outcomes with a wider audience of other teachers – in a presentation,

by demonstration or by coaching.

Guidance for each of these stages is unpacked in the sections of this booklet. This draws on what we know about how lesson study has worked in schools and colleges in England and overseas.

The final two sections provide ideas on how school leaders can

- a. Create time for lesson study and building it into school systems
- b. Use leading teachers to support and develop the professional learning from Lesson Study and using the lesson study model as a platform for in-school coaching

Acknowledgements

This booklet draws upon Crown Copyright material written by the author for the National Strategies (2008), the National College for School Leadership (2003, 2005), the Teaching and Learning Research Programme (TLRP) and CfBT.

The research drawn upon in this publication and in those listed above was carried out by the author between 2003 and 2011 at the University of Cambridge with the assistance of a fellowship awarded by the Economic and Social Research Council's Teaching and Learning research programme.

I would like to thank the very many teachers, head teachers, local authority staff, academics, policy makers and international colleagues who have all enabled and contributed to my knowledge and understanding of Lesson Study and thus to this book.

Pete Dudley
Cambridge, 2011

1. Why conduct a Lesson Study?

Panel 1.

Lesson Study works .. because it helps teachers to:

- see pupil learning occurring in much sharper detail than is usually possible
- see the gaps between what they had assumed was happening when pupils learned and what it actually happening
- find out how to plan learning which is better matched to the pupils' needs as a result
- do all this in the context of a supportive teaching and learning community which is strongly committed to helping pupils to learn and to the professional learning of the members of the group. (Dudley, P. 2011a)
- Take these abilities into their teaching

Dudley, P (2011) *Lesson Study: what it is, how and why it works and who is using it*, www.teachingexpertise.com

The simple fact is that successful teachers are largely blind to much – perhaps even to most - of what is happening in their classrooms. This is not a failing! It is the result of processes that have enabled them to become successful teachers.

I will explain what I mean. Classrooms are amongst the most complex working environments in which any professionals have to operate. The amount of information that is generated by 30 or more learners engaged in lesson activities over the course of an hour or so is vast. So is the speed at which the information comes at a teacher; in fact the Japanese say that 'a lesson is like a swiftly flowing river' (Lewis 1999).

Researchers have studied how teachers cope with this complexity and speed. Wragg et al., (1996) found that teachers who survive their first three years and become good teachers do so because every time they discover a new way of managing a teaching situation that has presented a challenge to them, they rapidly internalise the practice knowledge they gain in a form that can be drawn upon unconsciously when it is next needed in the classroom. Practice knowledge in this form is not something a teacher is often conscious of knowing. It is tacit. Like our knowledge of how to ride a bicycle, it only manifests itself when it is needed and it is very difficult to put into words.

Unlike surgeons for example whose practice knowledge is recorded in great detail and made accessible to others and replicable, teacher practice knowledge tends to stay with the teacher who discovered it and who is usually unconscious of its existence. Because teachers tend to practice in isolation as lone professionals with their classes, other teachers seldom get an opportunity to see others' tacit knowledge manifested in action. When a teacher's practice is observed by another professional it is more likely to be in the context of some form of appraisal or judgement of performance than in a context of professional learning and in such contexts teachers tend to play safe with the practices

they put on view.

Unlike most animals, human beings have learned to deal with high volumes of information by filtering. For example, we actively pay attention to a tiny proportion of the sounds that we technically ‘hear’. We have evolved methods of filtering out extraneous information and paying attention only to what is important or very unexpected. These filtering mechanisms have enabled us to focus on and process what we have identified as important in achieving our goal. In the classroom, we do the same. We focus on the most critically important aspects of what is happening at any one time filtering out a lot of extraneous events and information. We deal swiftly with new knowledge gained that we have deemed important by storing it immediately in tacit form. All this leaves our conscious working memory freer to deal with the next important things we have prioritised in the complex and swift environment of the lesson.

Lesson Study helps experienced as well as inexperienced teachers to learn. Because, through the processes of joint planning, joint observation, joint analysis we have to imagine learning together, we get to see aspects of pupil learning through the eyes of others as well as our own and we compare actual learning observed in the research lesson with the learning we imagined when we planned it. This forces us to become conscious of things we would normally not be conscious of either because we would filter it out or because it would be dealt with through our tacit knowledge system.

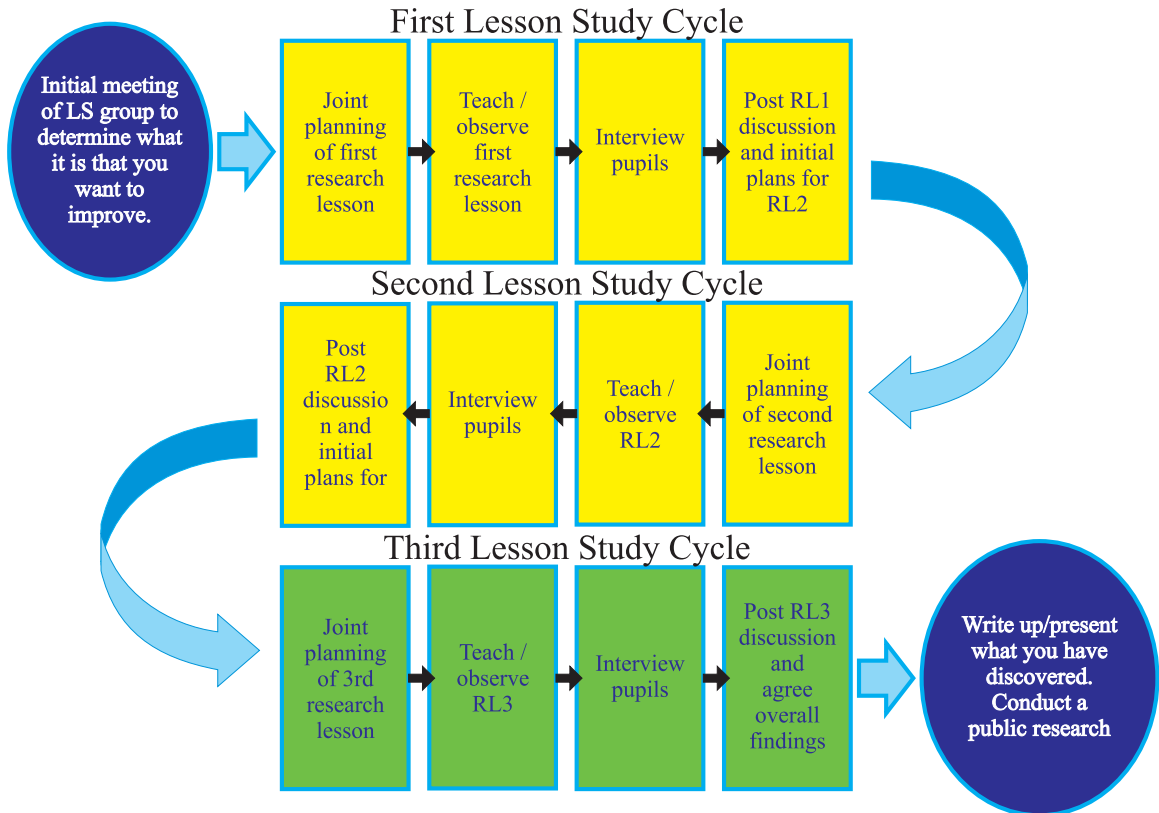
Many people who have used Lesson Study have said that focusing on and thus becoming more aware of the learning needs and behaviours of individual case pupils somehow makes them more aware of the individuality of all their pupils. So instead of teaching to a ‘middle’ with groups of high and lower achieving pupils on either side, Lesson Study helps teachers to be more aware of the needs of individuals in their subsequent teaching but seemingly without being overwhelmed by the experience.

My research (Dudley, 2011b) indicates that this may be as a result of the fact that the reflexive, recursive and collaborative experience of Lesson Study helps the experienced teacher, a teacher who successfully utilises her ability to filter complex classroom information, to select some of these filters and to switch them off. This allows, in a controlled way, aspects of classroom information that relate to the pupil learning in focus, to become visible that would otherwise have been filtered out. Lesson Study seems to help teachers to learn how to switch these filters off when all their prior experience has taught them that success lies in switching them on.

2. Getting Lesson Study going

'It enabled me to see things in my classroom differently'

A Lesson Study consists of a cycle of at least three 'research lessons' that are jointly planned, taught/observed and analysed by a Lesson Study group. (See Fig. 1 below).

Figure 1: The Lesson Study process

Bethlehem University 'Centre for Excellence in Teaching and Learning' Learning Toolkit: Lesson Study, Dudley, P., (2011)

What has worked well

Choose a group of teachers – three works well – who are likely to enjoy the challenge of starting up a new professional learning approach in the department. Lesson Study works well when there is at least one member of the senior team involved and the teachers have a mix of teaching experience.

Hold a meeting with them to set out expectations and ground rules which enable people to feel free to take risks and not feel they are under scrutiny. In a lesson study all members of group are of equal status – as professional learners.

Develop some parameters which are based on identified school or class / year group needs. (For example to develop the use of discussion for learning in group work sessions). Use common LS formats for lesson planning, observation or analysis. (Examples you can use are in this booklet)

Give teachers dedicated time (an hour at least) to plan the first research lesson. Protect their time on the day of the research lesson and make sure they can have a post lesson discussion immediately or soon after carrying out the research lesson. Take an active interest in how the process is going. Make sure the LS group has dedicated opportunities to share what they have developed with other colleagues – a staff meeting, a coaching opportunity.

Use these members of the group as lesson study champions in the faculty to convene and develop the next Lesson Study groups.

3, 4. Planning the first Research lesson and identifying the ‘case pupils’

‘Focusing down on the case pupils has enabled a number of really important things to be revealed’

What has worked

Agree which class you will conduct the first research lesson in and then identify three pupils who reflect different groups of learner in the class – pupils who are making good, average or below average progress either in a cross curricular skill such as academic writing, or in a subject specific aspect of learning.

Agree the level each pupil is working at in the focus area of this session. Write out in full exactly what you want each pupil to be able to do by the end of the research lesson. (You can use the planner on page 6).

Plan each stage of the lesson with particular attention to the sequence where you use the teaching technique you are refining or planning. Note down what you hope the response of each case pupil will be. What will each pupil do at this point to evidence their progress?

Identify as carefully as you can: what resources will be used and how, what you will write on the board and indicate timings for the lesson stages.

Agree who will focus their observations on which case pupil(s). It helps to have some rules to ensure you don’t all gather data about two pupils and miss the third.

A lesson study planner is provided on page 52. It should be enlarged to A3 for use. Each lesson study group member should have a copy at the start of the lesson because it also serves as an observation annotation sheet and the basis for the post lesson discussion.

Notes

Case pupil A Name .....

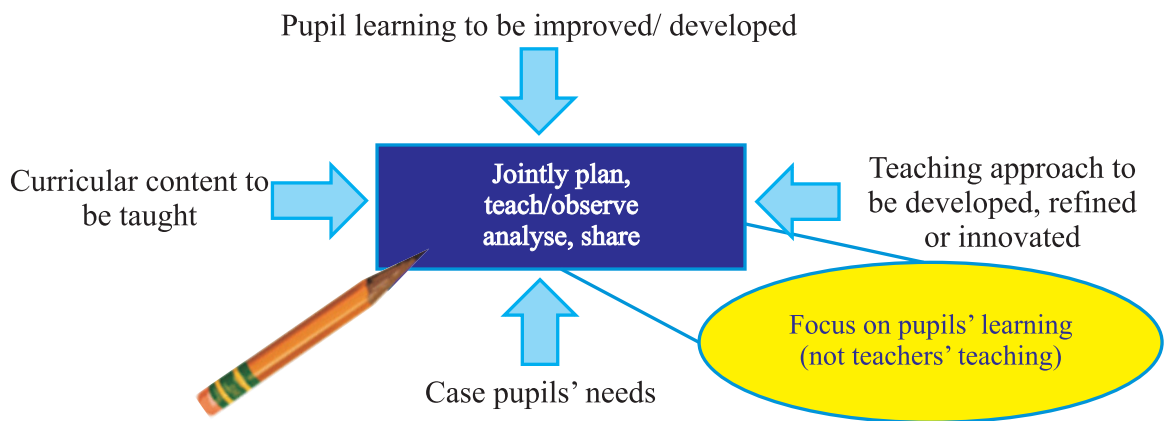

Success criterion for this focus

By the end of the sequence Pupil A will (describe what they will do to demonstrate progress in the identified learning goal in the lesson)

Additional notes

Figure 2: Principles of Lesson Study

5. Teaching the first research lesson

'What's very powerful is that people felt that because they'd planned together, it made it okay if it went wrong..'

What works

Use the research lesson planner on the following page to plan the research lesson. It works best blown up to A3. It also acts as the observation sheet (if photocopied and provided to the observers in the research lesson) and is the key point of reference for the post lesson discussion.

Take real care over the joint assessment of the stages which the three case pupils are working at. You can make reference to the Assessing Pupil Progress materials. It is really important that the group clearly writes what they want each pupil to be able to do in the focus strand by the end of the lesson and what they will be looking for as evidence of this.

Because the research lesson is jointly planned, it is jointly owned by the group. This means the focus for the observers is less on the teacher and more on the learners – the focus pupils. They should try to start each observation as if zoomed-in on the focus pupil and then pan back to allow a bigger group or the whole class to come into frame.

Observers should try to capture the focus pupils' responses at different points in the lesson – and how they match or differ from what was predicted at that stage. Note also any critical incidents. If there is a common pattern (e.g. all focus pupils misunderstand something in the same way) note it in the right hand column.

Note the time against each annotation if you can.

At the conclusion, look for the evidence of progress for each pupil against what was planned and the extent they are achieved. What are key points for the next lesson for the focus pupils, their groups or the class? What might you want to ask them in their post lesson interview? Jot this down in 'initial thoughts' at the bottom of the page.

Notes

Table 1: Research lesson planning, observation and discussion sheet
Teacher/observer

Learning Focus

Subject

What this research lesson is aiming to teach (it may be a section of a longer teaching sequence) What teaching technique is the research lesson aiming to develop? We are improving...						
Current attainment and success criteria Describe what you are looking for from them by end of lesson in the identified aspect	Case pupil A ..... Success criterion for this focus		Case pupil B ..... Success criterion for this focus		Case pupil C ..... Success criterion for this focus	
	How you hope case pupil(s) A will respond	How they are observed to respond	How you hope case pupil(s) B will respond	How they are observed to respond	How you hope case pupil(s) C will respond	How they are observed to respond
Stage of lesson sequence						Patterns / issues
Stage ... (approximate time)						
Stage ... (approximate time)						
Final stage ... (approximate time)						
What were they able to do? (What progress have they made and how do you know?)						
Initial thoughts						

6. Interviewing case pupils after the lesson

...they [pupils] begin to take ownership of the whole learning process, they take responsibility for it and also they're helped. It's amazing because ... they're engaging with us, in helping us to help them to learn. Incredible stuff really, incredible stuff!

What works

In the UK lesson study groups often interview the focuspupils after the research lesson to gain their perspectives on what worked for them, what they felt they learned and how they think lesson could be changed if it were taught again to another class in order to make it work even better.

The interview should be short (no more than 5 minutes) and can be done with all the case pupils in a group or individually.

Try to conduct the post lesson pupil interview at the first opportunity – ideally at the end of the lesson.

Try to capture some of their exact words in your notes.

Some people conduct the post research lesson pupil interview with other pupils but who are in the same three learner groups as the case pupils. This can help triangulate findings – but it can also complicate the data set.

Notes

Table 2: Suggested questions for a post lesson interview with the case pupils

Suggested questions for a post lesson interview with the case pupils	
<p>What did you enjoy most about that lesson?</p> <p>What did you learn? (What can you do now that you could not do. What can you do better? How is it better?)</p> <p>What aspect of the teaching worked best for you?</p> <p>If the same lesson is being taught to another group what would you change. Why would you change that aspect?</p>	

7. The post research lesson discussion

....it's amazing how much you learn by explicating your ideas, so in challenging me, I have to justify why I think we should do this in this particular way and through that it really strengthens your own knowledge and gets you to a place you could not get on your own'

What works

Come together as soon as you can after the Research Lesson (and certainly not later than 24 hours afterwards). You may wish to review the following qualities of a successful post Research Lesson discussion.

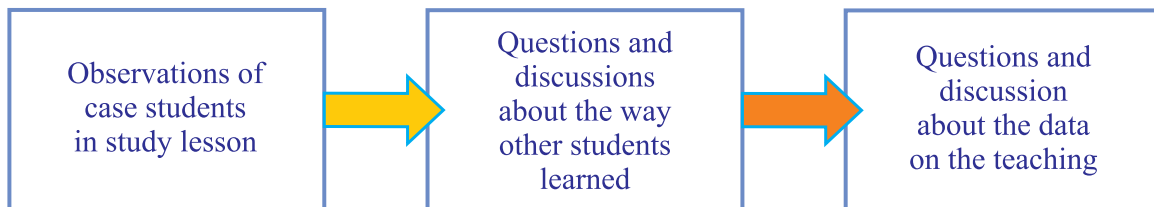
- (a) Openness to critical viewpoints and suggestions
- (b) Fidelity to observed data and no excusing failure
- (c) Viewing the post lesson discussion as a joint learning opportunity
- (d) Clear goals and questions from the plan/observation sheet
- (e) A designated 'moderator' for the discussion (a chair who can lead the discussion positively,) a role that can be combined with that of
- (f) 'Adviser,' (final commentator) whose role it is to capture the learning distilled from the discussion, in order that it can be acted upon by the group and others beyond the group. This person may be external to the school (Takahashi, 2005).

The most important thing to remember though is that the flow of analysis needs to start with the observations made of the case pupils' (and other pupils') learning before it addresses the teaching (See Fig 3 below). This preserves the focus on student learning and on teacher learning from this and reduces the tendency for lesson observation discussions to become feedback on teaching (which teachers can feel is judgmental in nature and not conducive to teacher learning (See Fig 3 below).

Notes

Sign and date the record.

Keep the notes in a professional learning log in the staffroom.

Post Lesson Discussion record			
	Case pupil A	Case pupil B	Case pupil C
What progress did each pupil make? Was this enough? What about others in the group of learners they typify?			
How did the technique being developed help or hinder? (Maybe a bit of both) What surprises were there?			
What aspect(s) of the teaching technique could be adjusted next time to improve the progress of each	<ul style="list-style-type: none"> • • 		
So what should we try next time?	<ul style="list-style-type: none"> • • 		

Figure 3: Post Research Lesson Discussion Flow

Full name.....

Date.....

8. Formally sharing the outcomes with other professionals

'Because the typical sort of teacher is extremely busy, they want to see that what you're putting forward is going to be of use to them and so little snippets, with a video is really helpful for that..'

What works

Arrange an opportunity ahead of the lesson study for the group to share with colleagues what they have done, learned and refined - especially in the key teaching technique being developed. If people know in advance that they will have to share their findings with others, then they will bear this in mind throughout the proceedings. This helps the lesson study group keep their thinking and their findings clear, more useable and replicable by others.

Video snips of the research lessons and digital photos embedded in PowerPoint presentations are a popular way of conveying lesson practice and processes. (You will need to ensure you have a school policy on use of video and photos in place).

Arrange opportunities for members of the lesson study group to work with other teachers in order to help coach the pedagogic technique they have evolved, adapted or refined.

Remember that articulating and explaining practice and making it visible to others

(a) helps those learning from their peers improve their practice

(b) improves the performance of the person doing the explaining or coaching.

This is because it makes visible what is often tacit knowledge of practice - which teachers use but never express. Articulating this helps them become more aware of their knowledge themselves and therefore more able to improve it further.

Celebrate and value what has been learned and shared.

Create a 'learning wall' in the departmental common room where a lesson study group can display their work – photos, notes, observations, discussion outcomes, pupil interviews and tentative conclusions. This creates lots of staffroom talk about professional learning long after the formal sharing is over.

Notes

9. Creating time for lesson study and building it into school systems

...what I've been surprised and really pleased about I think is that people who normally close the door and get on with what they do in a lesson, have suddenly thought 'Oh hang on, this is good for me, within my lesson. It's good for the kids within my lesson, it's practical, I'm doing something. And they've really got on board. And that's been remarkable in our place..'

What works

Lesson study is very good value for money if you genuinely create opportunities for its outcomes to feed into the practices of those involved in the study and others in the school.

Some heads have created dedicated professional learning time when lesson study groups plan and analyse their lessons from time normally allocated to professional development and management.

Judicious use of PPA time, specialist teaching time, staggered timetables or break times and any other means which allow some teachers to be free to talk together, can create opportunities for planning or post lesson discussion which do not always demand supply cover.

Heads of department can build Lesson Study into their school teaching and learning policy by creating a staff professional learning policy. These gives teachers and others entitlement to professional learning and CPD opportunities which include the models now recognised as having most impact on classroom practice. (See page 1).

One example of linking Lesson Study with performance management productively was achieved by treating participation in lesson study and sharing of the outcomes with colleagues - as a component of performance management. Staff involved felt that with lesson study they improved areas where they felt less confident rather than playing safe in an area of relative teaching strength.

It is important to keep lesson study separate from performance monitoring.

Some lesson study groups demonstrate the techniques they develop to other teachers in a public research lesson. Here pupils stay behind after school and the lesson is taught in the hall in front of an invited audience from neighbouring universities. A lively discussion follows. This is popular in Japan.

Notes

10. Using LS coaches to support and develop the professional learning from Lesson Study and using the lesson study model as a platform for cross departmental or school to school coaching

What works

Leading teachers or consultants can support the lesson study process if they:

- Demonstrate a technique in the school immediately to other teachers prior to a lesson study cycle beginning.
- Join a lesson study group as they plan a research lesson and contribute ideas and suggestions.
- Sit with a lesson study group and discuss the research lesson they have prepared – contributing to suggestions about how the pedagogic technique could be developed
- Join a research lesson as an observer (with equal status) and participate in the post lesson pupil interview and discussion.

Subject leaders can play a similar role – especially if they have participated in a lesson study cycle themselves and become a champion in school.

Additional interest and value can be created around lesson study if it is used by teachers to develop a portfolio to evidence particular teaching standards, or to contribute towards professional or academic qualification or recognition.

When your teachers have developed some practice which has had a clear impact on learning and progress of pupils and which you think others would be interested in – log the practice as a case study at

www.lessonstudy.co.uk

This is a website designed to help practitioners search for and share practice in classrooms and school improvement which have worked in one place and could work elsewhere.

Notes

References

- Department for Children, Schools and Families. (2008). *Improving practice and progression through lesson study: a handbook for headteachers, leading teachers and subject leaders*. London: DCSF.
- Dudley, P. (2008). *Lesson study in England: from school networks to national policy*. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Hong Kong Institute of Education.
- Dudley, P. (2011). *How Lesson Study orchestrates key features of teacher knowledge and teacher learning to create profound changes in professional practice*. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Tokyo.
- Trends in International Mathematics and Science Study. (1999). *TIMSS 1999 assessment results*. Retrieved June 4, 2010, from <http://nces.ed.gov/timss/>
- Takahashi, A. (2005). *An essential component of lesson study: post-lesson discussion*. Presented at the The Northwest Regional Educational Laboratory's Lesson Study Symposium, Olympia, Washington: DePaul University, Chicago.
- Wragg, E.C., Wikely, F., Wragg, E., & Haynes, G. (1996). *Teacher appraisal observed*. London: Routledge.

Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері

Lesson Study: теория и практика применения

Lesson Study: a handbook

Подписано в печать 5 ноября 2013 года.
Гарнитура «Times New Roman» Усл. п.л. 4
Бумага 120 гр.

Издательско-полиграфическая фирма «Арт Print XXI»
г. Астана, ул. Кенесары, 47, ВП 10
Тел.: + 7 /7172/ 677 544

